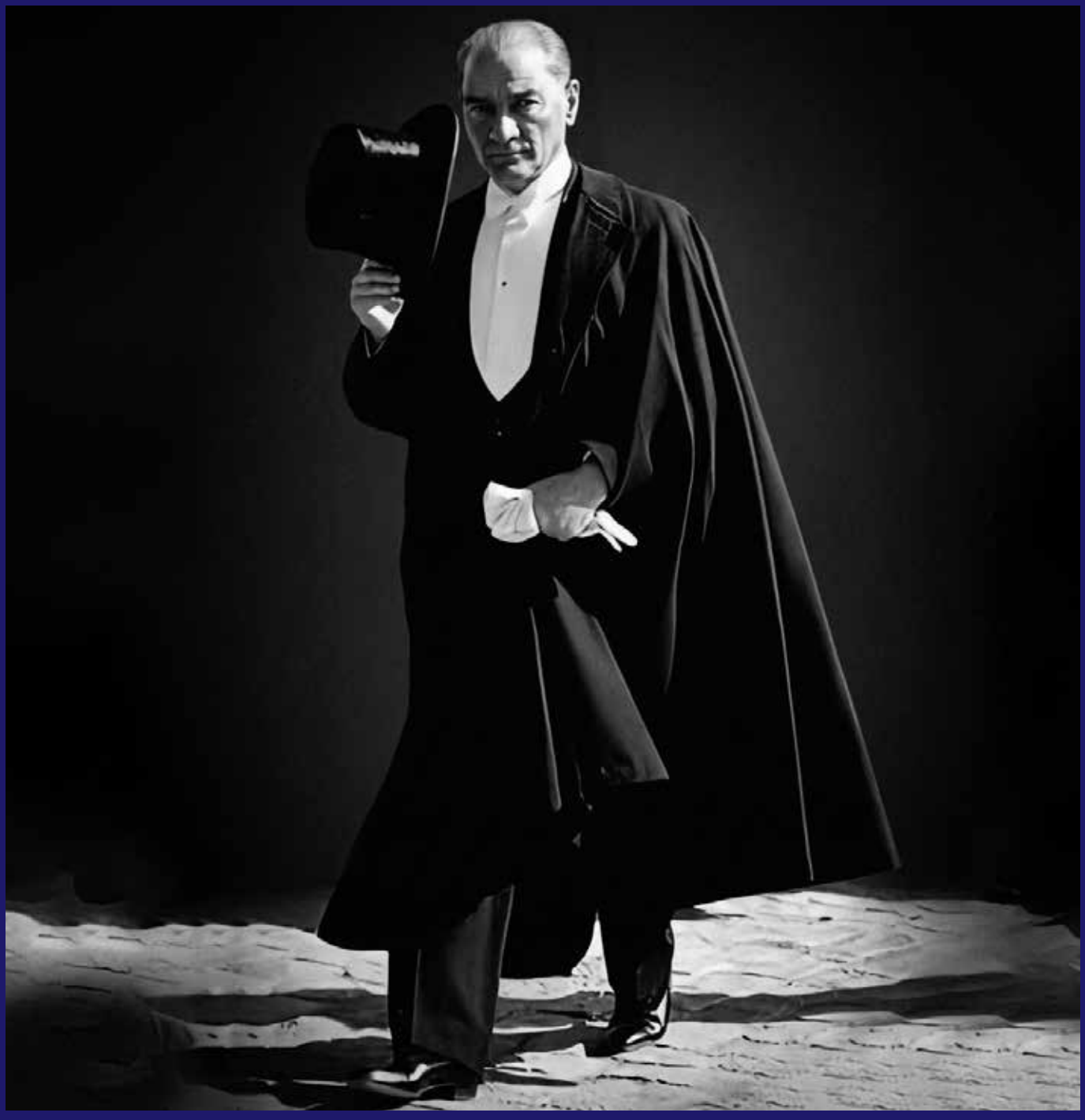
ANITKABİR DERGİSİ

YIL 26 • Sayı: 103

EKİM 2026

Demokrasi prensibinin en çağdaş ve mantıklı uygulamasını sağlayan hükümet şekli cumhuriyettir.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

ISSN 1302-8758

Toplumda en ileri derecede özgürlük, eşitlik ve adalet ancak ve ancak tam ve kati anlamda ulusal egemenliğin korunmasıyla sürdürülür. Bu bağlamda özgürlüğün de eşitliğin de adaletin de dayanağı ulusal egemenliktir.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri-I

ANITKABİR DERGİSİ
YIL: 26 / SAYI: 103 / EKİM 2026

Atatürkçü dünya görüşünü yaymak ve
Anıtkabir'i tanıtmak amacıyla
üç ayda bir Türkçe yayımlanır.

ANITKABİR DERNEĞİ Adına İmtiyaz sahibi
(E) Tuğgeneral Şadi ÖNER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN

Yayın Kurulu
(E) Tuğg. Şadi ÖNER
(E) Tümg. Hıfzı ÇUBUKLU
Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN
Prof. Dr. M. Lütfü ÇAKMAKÇI
Prof. Dr. Oğuz AYTEPE
Prof. Dr. Bige SÜKAN
Doç Dr. Mehmet BALYEMEZ
Dr. Emine KISIKLI
Dr. Mehmet Sedat ERKAN
Dr. İbrahim YORGUN
Ahmet Haluk EKTİRİCİ
Aziz Kamil GÜLER
Güneş MÜFTÜOĞLU
A. Ece Ercan NAMLI
Deniz KATI

Dergiyi Yayına Hazırlayan
A. Ece Ercan NAMLI

Yönetim Yeri
Turgut Reis Caddesi Arzu Apt. No: 3/5
Tandoğan / ANKARA
Tel: 0 312 213 16 58 Faks: 0 312 222 72 06
E-posta: dernek@anitkabir.com.tr

Anıtkabir Komutanlığı
0 312 231 18 61 - 0 312 231 52 80

Elektronik Ortam Adresi
https: //www.anitkabir.com.tr/dergi

Dergide yayımlanan yazılar,
yazarların düşünceleridir. Gönderilen yazılar,
basılsın ya da basılmasın iade edilmez.
Anıtkabir Derneği ya da Anıtkabir
Komutanlığı sorumlu tutulamaz. Dergimiz
Basın Ahlak Yasalarına uymayı taahhüt eder.

Yıllık Abonelik Bedeli 750 TL.
Yayın Türü: Süreli-Yayın
Basım Tarihi / Yeri: Ekim 2026 / ANKARA

Yapım
Epa-Mat Basım Yayın Prom. San. Tic. Ltd. Şti
İvedik Org. San. Böl. Ağaçişleri San. Sit.
1357. Sok. No: 41 Yenimahalle/Ankara
Tel: 0312 394 48 63
Fax: 0312 394 48 65
epamat@hotmail.com

İÇİNDEKİLER

2 Önsöz

3 Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

27 Prof. Dr. Seçil Karal Akgün
100. Yıldönümünde Türk Medeni Kanunu'nun
Tarihçesi Hakkında Hatırlatmalar

31 Dr. Emine Kısıklı
14 Ocak 1927 Tarihli Tecrübe Amaçlı Ankara Nüfus Sayımı

34 Barış Dinçer
Atatürk'ü Okumanın Edebiyatça Bir Yolu

36 Neşet Çağatay
Atatürk'ün Getirdiği Laiklik

40 Atatürk ve Çocuk

41 Objektife Takılanlar

45 Mutluluklarını Atatürk'le Paylaşanlar

48 Anıtkabir Dergisinde Yayımlanacak Yazılarla İlgili Esaslar

ANITKABİR DERGİSİ ABONELİĞİ
Anıtkabir Dergisine abone olmak isteyenlerin; yıllık (4 sayı için) 750 TL'lik abone ücretini aşağıdaki hesap numaralarından birine yatırmaları ve telefon numaraları dâhil adreslerini tarafımıza bildirmeleri gerekmektedir.
Tel: 0 (312) 213 16 58
E-posta: dernek@anitkabir.com.tr; bilgi@anitkabir.com.tr
ANITKABİR DERNEĞİ İKTİSADİ İŞLETMESİ
TÜRKİYE İŞ BANKASI BEŞEVLER IBAN NO: TR05 0006 4000 0014 2190 9090 90

Değerli Okurlarımız,

Tarihin akışını değiştiren, küllerinden doğan bir milletin kaderini tayin eden muazzam bir dönemin izlerini süren, o şanlı mirası sayfalarına taşıyan yeni sayımızla yeniden huzurlarınızdayız. Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarını kapsayan bu dönem, milli birlik ve beraberliğimizin en üst düzeyde mühürlendiği eşsiz bir zaman dilimidir. Tarih sayfalarını araladığımızda karşılaştığımız her adım, bağımsızlığa giden yolun sarsılmaz taşlarıdır:

• 23 Temmuz - 7 Ağustos 1919: Erzurum Kongresi ile vatanın bölünmez bütünlüğü dünyaya haykırılmıştır.

• 4 - 11 Eylül 1919: Sivas Kongresi, milli iradeyi tek bir çatı altında toplayarak Kurtuluş Savaşı'nın pusulası olmuştur.

• 23 Ağustos - 13 Eylül 1921: Sakarya Meydan Muharebesi ile tarihin en uzun ve kanlı destanlarından biri yazılmıştır.

• 26 - 30 Ağustos 1922: Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Savaşı ile şanlı şahlanışımız kesin bir zaferle taçlanmıştır.

• 9 Eylül 1922: İzmir'in Kurtuluşu ile Anadolu toprağı düşmandan tamamen arındırılmıştır.

• 24 Temmuz 1923: Lozan Barış Antlaşması ile bağımsızlığımız tüm dünyada hukuken tescil edilmiştir.

Bu büyük zaferleri gururla kutlarken; başta Cumhuriyetimizin kurucusu Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ü, silah arkadaşlarını ve aziz şehitlerimizi rahmet, saygı ve sonsuz minnetle anıyoruz. O şanlı ecdadın mirasçıları olarak, ülkemizi muasır medeniyetler seviyesinin üzerine çıkarmak için var gücümüzle çalışmaya devam ediyoruz. Üç aylık periyodumuzun getirdiği bu tarihi coşkunun ardından, şimdi önümüzde Cumhuriyetimizin ilan edildiği şanlı Ekim ayı duruyor. Bu Ekim ayının bizler için çok daha derin ve anlamlı bir gururu var: Çağdaş toplum düzenimizin sarsılmaz teminatı olan Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girişinin 100. yılını gururla yaşıyoruz. 4 Ekim 1926'da hayata geçen bu büyük hukuk devrimi, bir asırdır adalet ve eşit yurttaşlık meşalesi olarak yolumuzu aydınlatmaktadır.

Bir sonraki sayımızda, yeni başarıların ışığında tekrar görüşmek ümidiyle; hepinize sağlıklı ve aydınlık günler diliyorum.

Saygılarımızla...

Şadi ÖNER
(E) Tuğgeneral
Anıtkabir Derneği Başkanı

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

15.06.2026: BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

16.06.2026: BİRLEŞİK KRALLIK KARA KUVVETLERİ KOMUTANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

16.06.2026: ÇİN ULUSAL HALK KONGRESİ SOSYAL KALKINMA KOMİTESİ

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

17.06.2026: BİRLEŞİK KRALLIK PARLAMENTOSU HEYETİ

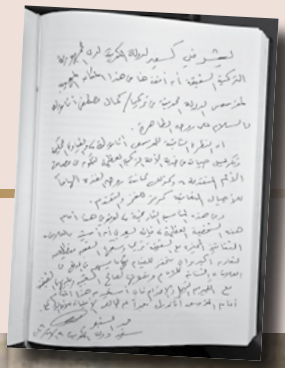
17.06.2026: BİRLEŞİK KRALLIK İŞ VE TİCARET DEVLET BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

18.06.2026: KORE CUMHURİYETİ BÜYÜKELÇİSİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

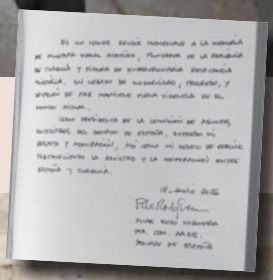

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

18.06.2026: KUVEYT DEVLETİ BÜYÜKELÇİSİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

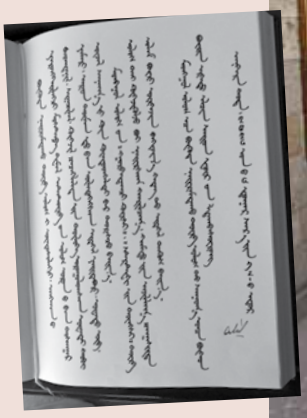

18.06.2026: İSPANYA SENATOSU DIŞİŞLERİ KOMİSYONU VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

18.06.2026: MOĞOLİSTAN BÜYÜKELÇİSİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

19.06.2026: AVRUPA BİRLİĞİ DELEGASYONU BÜYÜKELÇİSİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

19.06.2026: MALEZYA BÜYÜKELÇİSİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

19.06.2026: ALMANYA FEDERAL CUMHURİYETİ EKONOMİ VE ENERJİ BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

22.06.2026: PAKİSTAN İSLAM CUMHURİYETİ
MİLLİ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ HEYETİ

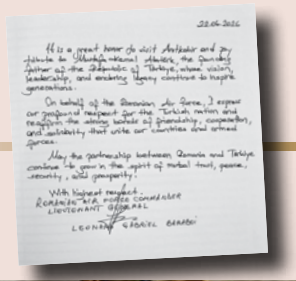
22.06.2026: ANKARA ÜNİVERSİTESİ DİL VE TARİH-COĞRAFYA
FAKÜLTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

22.06.2026: MOĞOLİSTAN BAŞBAKAN YARDIMCISI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

22.06.2026: ROMANYA HAVA KUVVETLERİ KOMUTANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

23.06.2026: MOĞOLİSTAN SAVUNMA BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

23.06.2026: POLONYA CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

24.06.2026: ANKARA MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ TIP FAKULTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

24.06.2026: TOBB ETÜ TIP FAKÜLTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

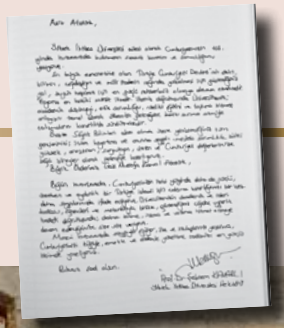
25.06.2026: UFUK ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

25.06.2026: YÜKSEK İHTİSAS ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

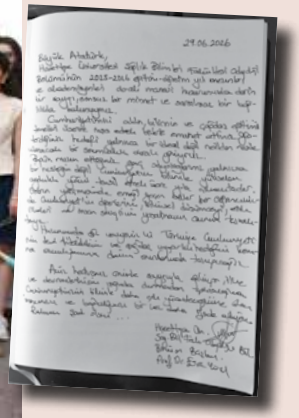

27.06.2026: HARBİYE 1996 YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ HEYETİ

29.06.2026: SBÜ DİŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

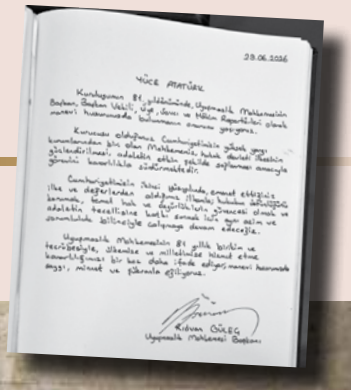

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

29.06.2026: UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET
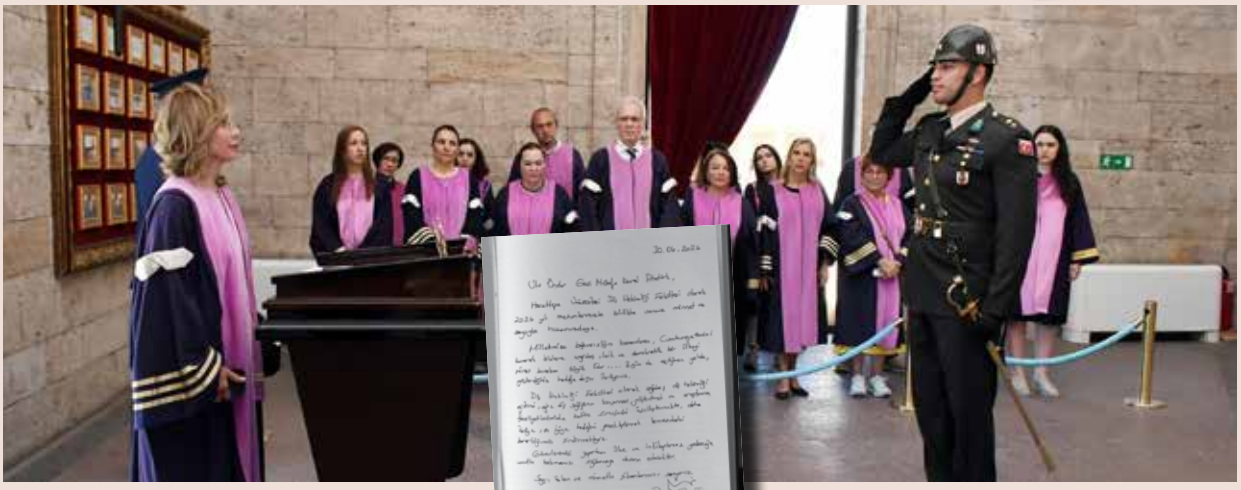

30.06.2026: ANKARA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

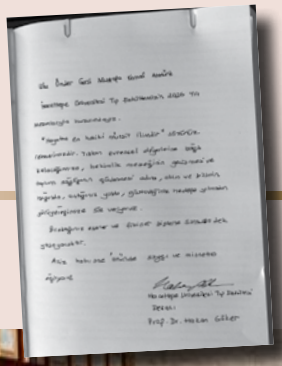
30.06.2026: HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ DİŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

30.06.2026: HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

30.06.2026: NORVEÇ PARLAMENTOSU BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

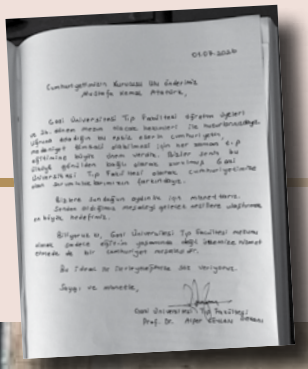

01.07.2026: ANKARA ÜNİVERSİTESİ SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

01.07.2026: GAZİ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

01.07.2026: MACARİSTAN HAVA KUVVETLERİ KOMUTANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

02.07.2026: ANKARA MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ DİŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

02.07.2026: ANKARA ÜNİVERSİTESİ VETERİNER FAKÜLTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

03.07.2026: HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ FEN FAKÜLTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

03.07.2026: HOLLANDA KRALLIĞI GENELKURMAY BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

03.07.2026: ŞİLİ DIŞİŞLERİ BAŞKANLIĞI DIŞ POLİTİKA SEKRETERİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

03.07.2026: TED ÜNİVERSİTESİ REKTÖR VEKİLİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

04.07.2026: ANKARA ÜNİVERSİTESİ DİŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ DEKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

04.07.2026: ARAP DEVLETLERİ LİGİ
TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ HEYETİ

06.07.2026: AVUSTRALYA SAVUNMA SANAYİ BAKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

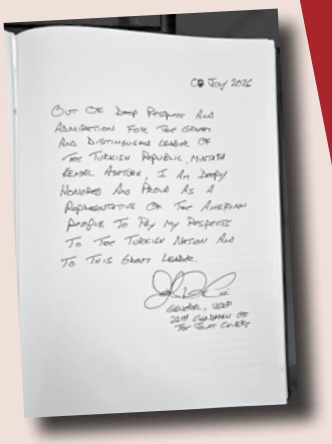
06.07.2026: KANADA GENELKURMAY BAŞKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

07.07.2026: ABD GENELKURMAY BAŞKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

07.07.2026: BELÇİKA BAŞBAKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

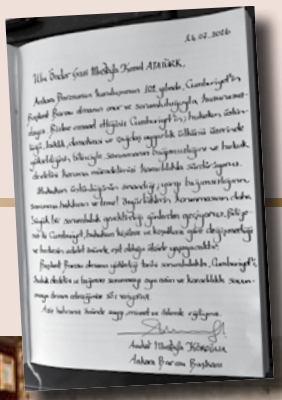
07.07.2026: JAPONYA SAVUNMA BAKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

14.07.2026: ANKARA BAROSU BAŞKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET
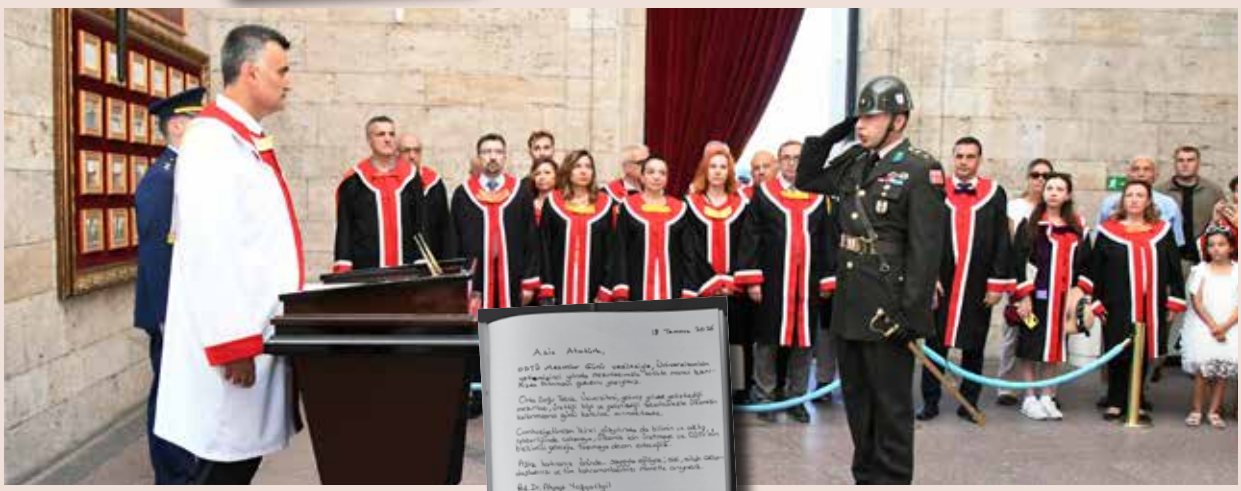

14.07.2026: PAKİSTAN İSLAM CUMHURİYETİ KARA KUVVETLERİ VE
SAVUNMA KUVVETLERİ KOMUTANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

18.07.2026: ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

20.07.2026: BANGLADEŞ KARA KUVVETLERİ KOMUTANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

20.07.2026: ZAMBİYA KARA KUVVETLERİ KOMUTANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

30.07.2026: LÜBNAN CUMHURBAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

4.08.2026: T.C. CUMHURBAŞKANI SN. R. TAYYİP ERDOĞAN VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

06.08.2026: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ULUSLARARASI GÖÇ ÖRGÜTÜ GENEL DİREKTÖRÜ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

08.08.2026: TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

10.08.2026: ROMANYA MİLLİ GÜVENLİK GENEL SEKRETERİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

30.08.2026: T.C. CUMHURBAŞKANI SN. R. TAYYİP ERDOĞAN VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

07.09.2026: JAPONYA SENATOSU HEYETİ

08.09.2026: FİLİSTİN ASKERİ
İSTİHBARAT TEŞKİLATI HEYETİ

08.09.2026: FİNLANDİYA KARA KUVVETLERİ KOMUTANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

08.09.2026: IRAK TEMSİLCİLER MECLİSİ BAŞKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

09.09.2026: AZERBAYCAN CUMHURİYETİ BÜYÜKELÇİSİ VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

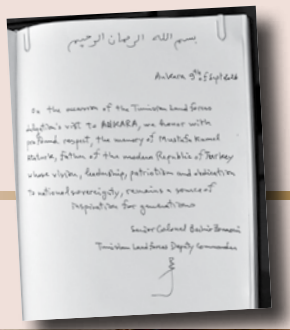

09.09.2026: AZERBAYCAN DİASPORADAN SORUMLU
DEVLET KOMİTESİ BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

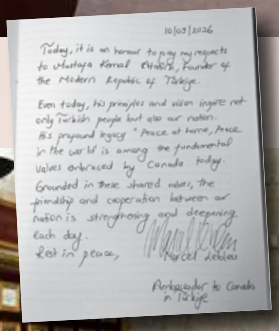
09.09.2026: TAYLAND KRALLIĞI BÜYÜKELÇİSİ VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

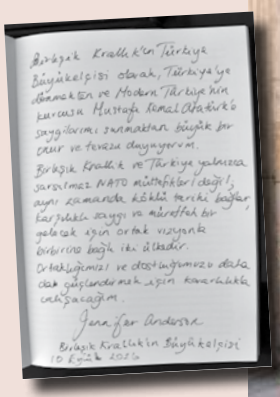
09.09.2026: TUNUS CUMHURİYETİ
SİLAHLI KUVVETLERİ HEYETİ

10.09.2026: KANADA BÜYÜKELÇİSİ VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

10.09.2026: BİRLEŞİK KRALLIK BÜYÜKELÇİSİ VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

16.09.2026: JAPONYA LİBERAL
DEMOKRAT PARTİ HEYETİ

トルコ共和国建国の父
アタテュルクの偉業に深く敬意を
表するとともに、日土両国の友好関係の
益々の発展を祈念します。
2026年9月16日
自由民主党 宮路 拓馬

16.09.2026: TOBB ETÜ TIP FAKÜLTESİ DEKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

16.09.2026
Aziz ATATÜRK
Ziyaret; TOBB ETÜ Tıp Fakültesi olarak, ...

17.09.2026: JAPONYA TÜRKİYE PARLAMENTOLAR ARASI
DOSLUK GURUBU BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

19.09.2025 ANKARA VALİSİ VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

100. YILDÖNÜMÜNDE TÜRK MEDENİ KANUNU'NUN TARİHÇESİ

Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN*

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 17 Şubat 1926'da 743 sayılı Yasa olarak kabul edilip aynı yıl 4 Ekim'de yürürlüğe giren, 2026'da da 100. yıldönümünü kutladığımız Türkiye Kanun-ı Medenisi, laikliği temel alarak Türk vatandaşlarının tüm yaşamları boyunca devletle, aile içinde ve birbirleriyle ilişkilerinin hukuksal boyutunu belirleyip düzenleyen yasadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde güncelleştirilerek 1 Ocak 2002'de 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu adıyla yürürlüğe girene kadar resmi yerini koruyan bu yasa, birbirine eklenen halkalarıyla çok güçlü bir zinciri oluşturan Türk Devriminin kutlanması gereken çok önemli bir aşamasıdır. Ancak, bu büyük devrimin günümüzde hala tartışılan tüm aşamaları gibi bu yasa da birkaç aylık çalışmanın değil, yüzyıldan uzun bir hazırlık döneminin ve Atatürk'ün Türkiye'nin çağdaşlaşarak ileri ülkeler yanında yer alması ülküsünün ürünüydü. Dolayısıyla özetinin bile birkaç sayfayı çok aşacağını gözeterek bu yazıda yasanın bugünkü haline ve toplumu rahatsız eden boyutlarına değinmeyip sadece tarihsel boyutuyla ilgili bazı anımsatmalar yapmakla yetineceğim.

Türkiye'yi düşman işgalinden kurtarmak kararlılığıyla 19 Mayıs'ta Samsun'a çıkarken Atatürk'ün aklında olan, kayıtsız koşulsuz bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak; etnik ve dinsel kurumlara yer verilmeden yönetimine ulusun egemen olacağı bu devleti Türk halkının aydınlanması üzerine yapılandırmaktı[1]. Çok okuyup dünya tarihini çok iyi inceleyerek öğrendiğiyse, toplumların cahilliği yenip aydınlanmasının düşmanlarla savaşmaktan daha zor olduğuydu. Kaldı ki Osmanlı'yı defalarca yenen Batı ülkeleri de bilime sarılarak Ortaçağın fiziksel ve onu besleyen düşünsel tutsaklığını yenip sorgusuz, tartışmasız, kanıtsız tek doğrunun ve tek kimsenin egemenliğindeki karanlık (skolastik) dönemlerden kurtularak güçlenmiş[2], bilimde, teknolojide hızla ilerleyip dünya görüşü olacak kadar gelişmiş, onun hızına uyamayanlar da uygarlık yarışında geri kalmamak için er ya da geç yeniliklerinden korkmadan bu kültüre katılmak zorunda kalmıştı[3]. Atatürk de Batı düşüncesinin ışığında gelişen Batılılaşmanın insanlığı coğrafi, etnik veya dinsel anlamı olmayan çağdaşlığa taşıyan bir devamlılık olduğunu görerek Batıyı aynı bütünlük içinde değerlendirmişti[4]. Yıkılan monarşik imparatorlukların yerini alan ulus-devletlerin her birinin yapılanmasında ve güçlenmesinde büyük payı olan eşitlik ve adalete dayalı laik, evrensel hukuk sistemini kuracağı yeni Türk Devletinin temeline yerleştirmeyi hedeflemişti[5]. Kurtuluş Savaşını halka ulus bilinci ve egemenliğini de kazandırmak üzere örgütlerken hükümetlerin ve bireylerin resmi ilişkilerinin devletlerin güçlenip gelişmesinde hep büyük rol oynadığını dikkate alarak yaptırımlarıyla Medeni Kanunun alt yapısını da hazırlamaya başlamıştı.

Medeni Kanunun Öncü Adımları

Ulusal Egemenlikse iki sözcükten oluşan başıboş bir güç değil, bağımsızlık, laiklik, adalet, eşitlik demokrasiydi ve ancak ulusal bütünlükle beslenip bilinçli yurttaşlarla, ulusal orduyla; ırkçılık, dinsellik içermeyen Anayasanın kanatları altında, laik yasalarla korunabilen bir sistemdi. Atatürk de uygarlık tarihini incelerken düşüncelerin ve onların getirisi olan reformların yönetenlerin zorlamasıyla değil, akıllara seslenerek benimsendiğini[6], halkların isteklerine saygısız yöneticileri ve yaptırımlarını desteklemediğini[7], Osmanlı Devleti'nde de halkın kabullenmediği yenilik girişimlerinin tanıtıcılarıyla birlikte yok olduğunu gördüğünden Samsun'a çıkışını izleyen adımlarında topluma hukuk devleti olmanın kanun devleti olmaktan farklı olduğunu, devletin temelini hukukun oluşturması gerektiğini anlatmaya özen gösterdi. Hukukun topluma seslenen bir olgu olduğu noktasından hareketle Türk halkını kurtuluşu için savaşmaya çağırdığı Amasya Genelgesini tek kişilik bir manifesto olarak yayımlamayıp bir heyet tarafından imzalanmasını sağlayarak topluma mal ettiği gibi, "ulusun bağımsızlığını yine ulusun azim ve kararı kurtaracaktır"[8] maddesiyle geleceğin Türkiyesi'nin padişah, halife gibi tek kişilerin istencinde değil, halkın elinde olacağını belirtmekten geri kalmadı.

Gücünü milli iradeden alacak bir hükümet kurulmasını sağlamak üzere düzenlediği ama başlıbaşına bir ihtilal olan Sivas Kongresinin toplanacağını ve sonuçlarını dönemin yasalarının gerektirdiği gibi Sivas Valiliğine yazılı birer dilekçeyle bildirmesi[9], hukukun üstünlüğüne işaret etmesiydi. Erzurum ve Si-

*Başkent Üniversitesi Ord. Prof. Enver Ziya Karal Tarih Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü

[1] *Nutuk*, İstanbul 1967, cilt I, s. 12.

[2] Macit Gökberk, *Felsefe Tarihi*, İstanbul, 1961, s. 199 v.d.

[3] Cahit Tanyol, *Atatük ve Halkçılık*, İstanbul 1984, s.66.

[4] Gökberk, a.g.e. s. 147-58.

[5] Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Cilt I Konya 1966, s. 6.

[6] Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'nin Siyasal Hayatında Batılılaşma Hareketleri*, İstanbul, 1960, s. 3.

[7] Hüseyin Yurdaydın, *İslam Tarihi Dersleri*, s.218-232.

[8] Nutuk, cilt I. S.

[9] Bu dilekçelerin fotokopileri için bkz: Faik Reşit Unat, *Tarih Vesikaları* Cilt I, 1941 s. 321,322.

vas Kongreleriyle altyapısı oluşan TBMM'yi 16 Mart 1920'de başkent İstanbul'un resmen işgali ve Osmanlı Mebuslar Meclisinin dağıtılıp işleyemez hale gelmesinden sonra açması da aynı kapsamdaydı. Bir başkası da Kurtuluş Savaşı doludizgin sürerken hukuksallığın göz ardı edilmeyerek Anayasa demek olan Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun hazırlanıp 20 Ocak 1921 tarihinde TBMM'de kabul edilerek yürürlüğe konulmasıydı[10]. Hatta basının hukuksallığın anlamının kamuya mal edilmesinin olmazsa olmazı olduğunu belirtmek için de Sivas Kongresi günlerinde İrade-i Milliye Gazetesini, Temsil Heyetiyle Ankara'ya geldikten sonra da Hakimiyeti Milliye Gazetesini çıkartmıştı.

Atatürk Anayasa ve yasaların hükümetin yasama yürütme ve yargı erklerinin tek kişide toplanmasını engelleyip toplum yaşamını insan hakları kapsamında biçimlendirdiği[11] bilinciyle Cumhuriyeti kurarken bu yönetim biçiminde halkı uygarlığın gerektirdiği haklarla donatıp bilime ve uygarlığa uyumunu sağlamanın hükümetin görevi olduğunu düşünüyordu. Yeni Devletin Osmanlı'dan kalan, ama onu da yaşatamayan teokratik hukuk düzeni üzerine kurulamayacağını bildiği için de Türkiye'nin siyasal ve hukuki yapısından etnik ve dinsel boyutlu kurumların çıkarılmasını Cumhuriyetin düşünsel ilkesi yaptı.[12] Bu ilkenin Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş, ileri devletlerin düzeyine taşıyacağına güvenerek de Türk Devrimiyle yaklaşık onbeş yıl içinde toplumsal yaşamda köklü değişimlerin yer alacağı sıkıştırılmış bir Rönesans döneminin kapısını açtı. Yapılacak değişikliklerin başında şeriat hükümlerine dayandıkları için dinin çok ulusluluğunu temsil eden yönetim, yargı ve eğitim geliyordu. 3 Mart 1924'te TBMM'de kabul edilen Halifeliğin Kaldırılması yasasıyla yönetimin, Şeriye ve Evkaf Vekaletlerinin kaldırılmasıyla hukukun, tüm okulların Milli Eğitim Bakanlığının çatısı altında toplayan Öğrenim Birliği Yasasıyla eğitimin laik temellere oturtulması[13], Türk Devriminin yeşil ışığı oldu. O yıl 20 Nisan'da Cumhuriyetin ilk anayasası kabul edilirken bu anayasa kapsamında toplumsal yaşamı laik, ulusal Türkiye'nin yapısına uygun olarak düzenleyen büyük ve güçlü bir zinciri anımsatan bu Devrimin halkalarını oluşturan yasalar birbirini izledi. İki yıl içinde kabul edilen Türk Medeni Kanunu da Cumhuriyeti ve Türk Devrimini güçlendiren yasa oldu.

Genel kanının Medeni Kanunun aile yaşamına özgü olmasına karşın çok daha geniş kapsamlı olan bu yasanın hazırlık dönemi, Tanzimat öncesine, askeri, siyasal, ekonomik ve ticari gereksinimlerin duyulması karşısında II. Mahmut'un "tebaamdan Müslümanları ancak camide, Hristiyanları kilisede, Musevileri havrada tanımak isterim" sözleriyle halkın hukuksal eşitliğini dile getirmesine, ardından Müslüman olmayanlar için kullanılan reaya sözü kaldırılıp Şeriat Mahkemelerinin yanında Nizamiye ve Ticaret Mahkemelerini açılmasına uzanır [14]. Aynı kaygıyla din ayrımı yapılmayan eşit topluma yönelik resmi düzenlemelerin yapıldığı Tanzimat döneminde çeşitli devlet görevlerinde yetkilendirilen Ahmet Cevdet Paşa'nın başkanlığında bir heyet tarafından İslam dinin Hanefi mezhebi temel alınarak on yılda hazırlanıp 1878'de uygulanmaya başlanan Mecelleye ilk Türk Medeni Kanunu olarak bilinir. Padişahın kulları olan Osmanlı tebasının dinsel ayrım yapılmadan vatandaş olarak tanımlanmasıyla başlanan bu dönemde şahıs, aile, miras hakkı yasaları olmadan hazırlanmış olsa da Mecelle ile ilk kez hukuk önünde bireylerin eşit hakları ele alınmış, Arapça sözler olmadan yazılmasıyla da Türkçenin hukuki açıdan bir bilim dili olabileceği yönünde de ilk adım atılmıştı[15].

Osmanlı Devleti'nin Batıyı tanıyarak yetişen ilk aydınları olan Genç Osmanlılar, ardından Genç Türklerin etkisiyle özellikle II. Meşrutiyet'tin duyurulmasının ardından daha önce üzerinde pek durulmayan Türk kadınının durumu, hakları ve eğitimi gündeme gelmişti. Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Balkan Savaşlarında gelen binlerce göçmen kadının çocuklarıyla barınması için açtığı merkezlerde kadınların kendilerine yeterli olabilmek için elişleri üretip pazarlamaları; Dünya savaşında cepheye giden erkeklerden boşalan bürokratik görevlerde kadınların iş yaşamına girmeleriyle sosyal ve ekonomik hayatta daha etkin olmaları[16] aile hukukuna doğru değişikliklere önayak olmuştu. Mecelle'nin kadın haklarını ve aile içindeki durumu eklenerek yeniden düzenlenmesi için 1916 yılında bir Kanun-i Medeni Komisyonu kurulmuş, 1917 yılında da Hukuk-ı Aile Kararnamesi çıkarılmıştı. Ne var ki yönetimler şeriat hukukunun korumasından yana olduğundan bazı önerilerin yayımlanmasından başka gelişme kaydedilememiş[17], Cumhuriyetten önce de medeni anlamında sivil (civil) yaşamda köklü değişimler yapılamamıştı.

Kısacası, Dünya Savaşı sırasında İtilaf Devletlerinin boy hedefi olan ve hızla çöküşe doğru giden Osmanlı Devleti bir yarar umarak toplumsal yaşamı düzenlemeye çalışırken tam da Aile Kararnamesinin

[10] Tunaya, a.g.e. s. 107.

[11] Hüseyin Nail Kubalı, *Anayasa Hukuku Dersleri*, Genel Esaslar ve Siyasi Rejimler, İst. 1969 s. 16- 51.

[12] İbid s. 110.

[13] *T.B.M.M. Zabıt Ceridesi,* 3 Mart 1924, Dönem II, s 37-77.

[14] Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Cilt VII, Ankara 1956, s.163-69.

[15] İbid. s. 178-224.

[16] Bu konularda geniş bilgi için bkz: Seçil Karal Akgün-Murat Uluğtekin, Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a, Cilt I, Ankara 2020, s. 205-238.

[17] Mahmut Esat Bozkurt, *Türk Medenî Kanunu Nasıl Hazırlandı?*,İstanbul, 1944 s. 8 vd.

çıkarıldığı 1917 yılında The Round Table adlı İngiliz dergisi Osmanlının ulusal bir devlet olmadığını, tarihi boyunca askeri gücüyle çeşitli kavimler üzerinde egemenlik kurmaktan ileri gidemediğini, Meşrutiyetin bile kandırmaca-uydurmaca olduğunu, bu durumda, parçalanmasının köleleştirilmek istediği milletlerin kurtarılıp yeni ortamlarına kavuşturulması anlamına geldiğini yazmıştı [18].

Kurtuluş Savaşı zaferi ve Lozan Anlaşmasına karşın New Conventional Gazetesi de "Gerçekten Türkiye, teorik bakımdan bağımsız bir hükümet oldu. Lakin bu ticaret ve sanatta kabiliyetsiz ve sermayeden yoksun olan ahaliyi bilenlerce malumdur ki bu bağımsızlığın ömrü pek kısa olacak ve eski vaziyeti bir başkası üzerine alacaktır" satırlarına yer vermişti[19].

Bir anlamda Cumhuriyetin arifesinde Batı'nın Türkiye'ye bakışını temsil eden bu yazıların da anlattığı gibi Milli Mücadeleyle oluşan ulusal egemenlik vurgusu ve yeni anayasayla Türkiye'de yepyeni bir düzenin oluştuğunu dünyanın hatta Türk halkının kavraması gerekiyordu. Bunu, Cumhuriyetin duyurulması, yeni bir kültür yaratan Türk Devrimi ve bunların kamuya mal edilmesinin adeta lokomotifi olacak Medeni Kanun sağlayacaktı. Hükümetin 3 Mart Yasalarının kazandırdığı ulusal eğitim ve hukuk ilkelerine dayanarak dinsel değerlere dayanan eski yasaları bir yana bırakarak çağdaş yasaların hazırlanmasını kararlaştırması üzerine bu yasanın temel tuğlaları da döşenmeye başlandı .

Yine 3 Mart Yasalarının ışığında 5 Kasım 1925'te Ankara'da Hukuk Fakültesi açıldı. Ankara Üniversitesi'nin 13 Haziran 1946 'da kurulmasından yıllar önce Başkent'in ilk fakültesi olarak o zamanki adıyla Hukuk Mektebi'nin açılması elbette anlamlıydı. Atatürk'ün okulun açılış konuşmasında hukuku toplumsal yaşamın temeli olarak tanımlayıp "Cumhuriyet Türkiye'sinde, eski hukuk yerine, yeni hayat kaidelerinin ve yeni hayatın kaim olmuş bulunması bugün gayrı kabili tereddüt bir emrivakidir. Büsbütün yeni kanunlar vücuda getirerek, eski hukuk esaslarını temelinden yıkmak teşebbüsündeyiz" dedikten sonra "Türk milletinin muasır medeniyetin vasıflarından ve feyizlerinden müstefid olmak(yararlanmak) için" bundan sonra çağdaş uygarlığın ulusun yaşam nedeni ve gücü olacağını, Hukuk Mektebinin de "cumhuriyet hukukunu yalnız görünen şekliyle değil, bilinçli ve anlamlı kapsamıyla, yasalarıyla, hukukçularıyla" bu anlayışı yerleştirip güçlendirmede başrolü oynayacağına işaret etmesi[20] okulun açılmasını daha da anlamlı yapmıştı. Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt da yasalar hakkında yukarıda değindiğimiz kararını "Türk ihtilalinin kararı, batı uygarlığını kayıtsız şartsız kendisine mal etmek, benimsemektir. Bu karar, o kadar kesin bir azme dayanmaktadır ki, önüne çıkacaklar, demirle, ateşle yok edilmeye mahkumdurlar. Bu prensip bakımından yasalarımızı olduğu gibi batıdan almak zorundayız. Böylelikle Türk ulusunun istencine uygun harekette bulunmuş olacağız."[21] sözleriyle açıklayarak Atatürk'ün Batılılaşmanın yabancı kültürü değil, çağdaşlaşmayı temsil eden bir kavram olduğu hakkında daha önce de belirttiğimiz düşünceleri gibi, konuşmasını da desteklemişti. Hukuk devriminin böylece güçlendirilmesinin ardından Atatürk, düşünce değişikliğinin çağdaşlaşmanın anahtarı olduğunu gözeterek hiç gecikmeden bunu sağlayacak Türk Devriminin aşamalarını uygulamaya geçti.

Din grupları arasında ayrımcılığı geliştiren farklı başlıklar görsel olduğundan hemen fark ediliyordu. Üstelik başın üstündeki karışıklığın er geç başın içine sızması da tarih boyunca dine dayalı düşünceleri çarpıştırarak inanç farklılıklarından kaynaklanan siyasal-toplumsal türlü sorunlara yol açmıştı[22]. Laik, ulusal bir devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde halk arasında devletin özüyle bağdaşmayan anlamsız sorunların patlak vermesinin önlenmesi için 25 Kasım 1925'te TBMM'de halk arasında bölünmeleri tetikleyen dinsel başlıkları ve kisveleri yasaklayan yasanın kabul edilmesi, ilk köklü devrim oldu. 30 Kasım'da kabul edilen 677 sayılı Yasa ile dini duyguların çıkarcı amaçlarla kullanılmasını önlemek amacıyla tekkeler, zaviyeler ve türbeler kapatıldı. Türk halkının günlük yaşamıyla da doğrudan bağlantılı bu altyapı sağlandıktan sonra 20 Aralık'ta uzun geçmişini yukarıda özetlediğimiz, toplum yaşamının çağdaşlaşıp ülkenin her alanda güçlenebilmesi için de bir zorunluluk haline gelmiş olan Medeni Kanun hazırlanması gündeme getirildi. Hemen hukuk profesörleri, yargıçlar, avukatlardan ve mebuslardan oluşan komisyon kurulup batı yasalarından alıntılar yapılması veya birinin aynen alınması hakkında bilgi alışverişi yapan üyeler 1912'de yürürlüğe konmuş olan İsviçre Medeni Yasasının en yeni, en demokratik, kolay anlaşılabilen ve sosyal içerikli olduğundan aynen alınmasında birleşince konu Meclise getirildi[23].

Medeni Kanun Tasarısı Mecliste

11 Şubat 1926'da Meclise sunulan tasarının gerekçesini Adalet Bakanı Mahmut Esat Bey hazırlamıştı. Aslında yasanın yıldızı olan Mahmut Esat bu gerekçede yaklaşık 2000'e yakın maddesi olan Me-

[18] Tarık Zafer Tunaya, *Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük*, s. 49.

[19] İbid. s. 113.

[20] *Atatürkün Söylev ve Demeçleri* , Cilt II, Ankara 1959, s. 236-240.

[21] Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi,* Ankara 1995, Cilt III s. 222.

[22] Seçil Akgün, "Şapka Kanunu", *A.Ü. DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, Ankara 1983, XIV cilt s. 71.

[23] Turan, a.g.e. s. 221-225.

celle'nin dine dayandığı için değiştirilemeyen kurallarıyla aynı esasın korunduğu Aile Kararnamesi ile bile güncelleştirilemeyip ancak 300 maddesinin sürekli değişim halinde bulunan topluma seslenebildiğini, sürdürülürse de laikliği benimseyen devletin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalacağını vurgulamıştı. İnanç farklılıklarının yorumlara bağlı kararlara yol açmasının hâkimleri karar vermekte zorladığı, birlik olamayınca da aynı sorun için farklı kararlar çıktığı, bunun da Türkiye Cumhuriyeti'nin eşitlik üzerine yapılanan hukuk ve adalet sistemini sarstığı, bu karmaşık durumun giderilmesi için bir an önce laik hukuku temel alan Medeni Kanuna yaptırım kazandırılması gerektiğini belirtmişti.

Medeni Kanunun çağdaşlık ve laiklik bağlantısı konusunda Atatürk'ün yanında en büyük destek olan Mahmut Esat Bey Meclisteki tartışmalarda ilk söz alandı. En yetkin ve bilgili hukukçular tarafından hazırlanan Medeni Kanun'u halkın bireysel ve mülkiyet, miras, evlenme, boşanma gibi aile sorunlarıyla içiçe ve doğrudan ilgili olduğundan, en çok da yüzyıllardır ezildiğinden, esir muamelesi gördüğünden Türk tarihinin en acıklı yönü olduğunu düşündüğü Türk kadınını hak ettiği yere getireceği için çıkarılacak olan öbür devrim yasaları arasında en önemlisi olduğunu, özellikle düşündüğünü, uygulanmaya başlandığında ulusun hatta karşıt görüştekilerin bu yasanın önemini iyice anlayacağını, eserin ehemmiyetini anlayacağını, Türk Devriminin gerçek anlamını ve kavramını ortaya koyacak olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin zaferi olarak gördüğü bu yasanın bir an evvel onaylanıp yürürlüğe konulması gerektiğini belirten sözleri hem görevi hem de içeriği açısından özel önem taşıyordu. Bir hafta süren görüşmelerden sonra yasa 17 Şubat'ta oybirliğiyle kabul edildi[24].

937 maddelik yasa başlangıç, ardından şahıs hukuku, aile hukuku, miras hukuku ve ayni hakları içeren dört kitaptan oluşuyordu. Mahmut Esat Bey'in anlatımıyla dinsel sorunlarda yansız olan yasanın bir özelliği zamanın değişkenliğine uyum göstermesiydi. Laikliği esas alan ve Ermeni, Rum ve Musevi azınlık komisyonlarının kendileri için de uygulanmasını istedikleri yasa evlenme aktini bir devlet işi olarak değerlendirdiğinden bunun göstergesi olan nikâhın devlet adına yetkilendirilen Belediye Başkanları ya da evlendirme memurları gibi görevliler tarafından kıyılması zorunluluğu getirilmişti. Ayrıca sorunlar ayrıntılarıyla düzenlenmeyip yargıca geniş bir değerlendirme hakkı tanınmış, böylece de yargıcı özel hukuk sorunlarında yasa koyucu gibi yetkilendiren ilk yasa olmuştu.[25].

[24] *T.B.M.M. Zabıt Ceridesi*, Devre II, Cilt 22, İçtima Senesi III, 57. İçtima, 17.2.1926, s.151- 230.

[25] Mahmut Esat Bozkurt: *Türk Medenî Kanunu Nasıl hazırlandı?* (Medenî Kanunun XV. yıldönümü için, İstanbul 1944), s. 11 v.d.

Sözün Özü

Yasanın aylar sonra, 4 Ekim'de yürürlüğe koyulmasıysa, öbür devrim yasaları gibi sade TBMM'de değil, halk arasında da eskiye bağlı düşünce sahiplerinin aslında hiç bitmeyecek yoğun karşı durmaları yüzündendi.

Oysa Lozan görüşmeleri sırasında Müslüman olmayan azınlıkların hukuki durumları görüşülürken Türk heyetince yeni yönetimde etnik veya dinsel ayrım yapılmadan bütün Türk vatandaşlarına yönelik yasalar yapılacağına söz verildiğinden,[26] Batı Ülkeleri Medeni Kanun görüşmelerini yakından ve merakla izlemişlerdi. Yasanın uygulanışının ilk yıllarında TC Adalet Bakanlığında danışman olarak görevlendirilen hukukçulardan Sauser Hall ise, *Türkiye'de Avrupa Hukukunun Benimsenmesi* adlı yapıtındaki "Türkiye'de gerçekleştirilmiş olan reformlar, bütün olarak ele alındıklarında da şaşırmamak olanaksızdır. İslam devletlerinin en güçlüsü, bin yılık geçmişe varan töreleri, altı aylık bir sürede yürürlükten kaldırıyor. Tarih, hiçbir ülkede bu kadar köklü ve ani değişikliği örnek gösteremez. Bir ülkede ve bir toplum üzerinde yapılmış bundan daha cesur bir deneyim yoktur."[27] satırlarıyla batıda kuşkuların giderilmesinde önemli bir etken olmuştu**.** Ancak, yaklaşık aynı sıralar, 1927 yılında Türkiye'de ilk nüfus sayımı yapılırken evlerde kayıt yapan bazı görevlilerin ellerinde ev sakinleri ile görüşerek doldurdukları bilgi formunda "Medeni Hali" hanesinin yerine kayıt yaptıkları evin durumuna bakarak "çok iyi" "orta halli" ya da "fakir" yazmaları[28], yasanın yıllarca pek anlaşılamadığının acı bir göstergesiydi.

Bununla birlikte, temelde eğitim ve bilgi yetersizliği yüzünden halk arasında, hatta devlet kademelerinde teokratik bir monarşi olan Osmanlı Devleti'nin özellikle toplumsal uygulamalarına bilinçsiz bağlılık sürdürenler olduğundan bugün hala tam anlamıyla özümsendiği söylenemeyen yasanın tam anlamıyla kavranması, tamamiyle bilinçlenme sorunudur. Yasayı izleyen yıllarda Türk harflerinin kabulü ve Türk kadının tam eşitliği başta olmak üzere gerçekleşen devrimler yasayı güçlendirse bile Öğrenim Birliği Yasasıyla getirilen ulusal, laik eğitim konusunda özellikle son yılların sapmaları, Türk Devrimini tümü gibi 2000'li yıllarda güncelleştirilen bu yasanın özümsenmesinin zaman alacağına işaret etmektedir. Laik, ulusal Türkiye Cumhuriyeti'nin aydın vatandaşlarının dileğiyse, bir an önce Atatürk'ün açtığı ışıklı yola dönülerek Türkiye'nin onun öngördüğü gibi yeniden çağdaş, ileri ülkeler yanında yer alabilmesidir.

[26] Ali Naci Karacan, *Lozan*, 1971, s.470-505.

[27] Turan, a.g.e. s. 224.

[28] Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı*, İstanbul 1945 s.54.

14 OCAK 1927 TARİHLİ TECRÜBE AMAÇLI ANKARA NÜFUS SAYIMI

Dr. Emine KISIKLI*

Nüfus sayımı, belli aralıklarla yapılan, ülke nüfusu ile ilgili bilgilerin resmi olarak toplanması işlemidir. Nüfus sayımı sayesinde o ülkede yaşayan insan sayısı belirlendiği gibi nüfusun cinsiyet, yaş ve mesleklere göre dağılımı, halkın eğitim ve yaşam düzeyi hakkında da bilgi sahibi olunmaktadır.

Dünyada 17. yüzyıla kadar zaman zaman vergi yükümlülerini, askere alınacakları ve angaryaya koşulacak kişileri belirlemeye yönelik nüfus sayımları yapılmaktaydı. Ancak 17. yüzyıldan itibaren sayım tekniklerinin gelişmesi, sayılanların verdiği cevapların gizliliğinin yasal güvenceye bağlanması, toplanan verilerin sistemli bir hale getirilmeye başlanması ile birlikte çağdaş anlamda nüfus sayımı yapma anlayışı yerleşmeye başladı.

Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı II. Mahmut (1808-1839) döneminde yapıldı.[1] 1831 yılında yapılan bu ilk nüfus sayımı, yalnız vergi verecekleri ve askere alınacakları belirlemeyi amaçladığı için başta kadınlar olmak üzere nüfusun belirli kesimleri sayım dışında bırakılmış, sayım farklı yerlerde farklı tarihlerde yapılmıştı. Çağdaş ölçütlere uygun bir nüfus sayımı olmamasına karşın 1831 tarihli bu nüfus sayımı tüm ülke coğrafyasını kapsadığı için genel nüfus sayımı olarak kabul görmüştü.[2] 1831 tarihli ilk nüfus sayımını 1844, 1866, 1885 ve 1907 yıllarında yapılan sayımlar izledi.[3]

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından Türk milleti, Mustafa Kemal önderliğinde, Misak-ı Milli sınırları dahilinde kuracağı yeni Türk Devleti'nin temellerini attı. Ancak sınırlar küçülmüş, I. Dünya Savaşı yıllarında ciddi can kayıpları yaşanmış, Lozan Antlaşması ile Türk ve Rum nüfus yer değiştirmiş (Nüfus Mübadelesi), bunun doğal bir sonucu olarak da Osmanlı'dan kalan nüfus verileri, Misak-ı Milli sınırları içinde yaşayan insan sayısının belirlenmesinde yetersiz kalmıştı. Genç Cumhuriyetin toprakları üzerinde yaşayan insan sayısını uluslararası kriterlere uygun olarak belirlemesi ve nüfusuna yönelik politikalar oluşturması lazımdı. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti döneminde farklı amaç ve yöntemlerle yapılan nüfus sayımı yerine amaç ve yöntem açısından çağdaş sayılabilecek ilk nüfus sayımını yapma kararı aldı. 11 Mayıs 1926 tarihinde TBMM'ne sunulan genel nüfus sayımı yapılmasına ilişkin 9 maddelik kanun teklifi, 4 Ağustos 1926 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi.[4] Kanunun 1. maddesi 1927 yılında ülke genelinde genel nüfus sayımı yapılmasını, 2. maddesi, 1926 yılında memleketin bazı yörelerinde tecrübe amaçlı nüfus sayımı yapılmasını öngörmekteydi. Sayımın yapılmasından İçişleri Bakanlığı sorumlu tutulmakta, sorulacak soruların belirlenmesi işi İstatistik ve Nüfus Umum Müdürlüğüne bırakılmaktaydı. Kanun gereğince devlet memurları, ordu mensupları, öğretmenler, öğrenciler, kısacası okur-yazar olan herkes sayım memuru olarak görev yapmak zorunda idi. Görevi kabul etmeyenler 5 ila 25 lira arasında değişen bir para cezası ödeyecek, parayı ödemekten kaçınanlar ise her yüz kuruş karşılığında 24 saat müddetle hapis yatacaklardı.[5]

25 Nisan 1926 tarihinde Başbakanlığa bağlı olarak çalışmakta olan Merkezi İstatistik Dairesi Başkanlığına[6] atanan Belçikalı uzman Prof. Dr. Camille Jacquart, basın mensuplarına bir demeç verdi. Demecinde, "Türkiye'de büyük devrimler yapıldığını, sınırların değiştiğini, birçok unsurun memleketi terk ettiğini, nüfus mevcudu hakkında kesin bir bilgiye sahip olunmadığını"[7] vurgulayan Prof. Jacquart, bu sözleriyle yapılması düşünülen nüfus sayımının öneminden söz etmekteydi.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk nüfus sayımının 28 Ekim 1927 Cuma günü yapılması kararlaştırıldı. O gün sabah saat 08.00'dan itibaren ülke genelinde sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Akşam top atışı ile birlikte sayım tamamlandı. 27 Ekim 1927 tarihli *Cumhuriyet* Gazetesi

* Dr. Emine Kısıklı, Başkent Üniversitesi Atatürk İlkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi (ATAMER), Ord. Prof. Dr. Enver Ziya Karal Tarih Uygulama ve Araştırma Merkezi (BÜTAM) Müd. Yard.

[1] Enver Ziya Karal, II. Mahmut döneminde Vak'aihayriye, yani Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile Rusya'ya karşı harbe girişilen yıllar arasında (1826-1828) bir nüfus sayımı yapıldığını, Michoff tarafından yazılan kitapta sayım tarihinin 1829 olarak verildiğini, ancak savaş nedeniyle sağlıklı sonuç alınamayan bu sayımın bir çeşit deneme sayımı olarak kabul edildiğini, Osmanlı-Rus Savaşı'nın bitimi ile birlikte 1831 yılında yeni bir sayım yapıldığını belirtmektedir. Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yay.,Ankara, 2010, s.8.

[2] 1831 yılında yapılan sayım erkek nüfusu saymaya yönelik olduğu için Rumeli ve Anadolu'da yaşamakta olan tüm nüfus belirlenememişti. Daha ziyade Rumeli ve Anadolu'daki İslâm ve Hıristiyan erkek nüfus belirlenmişti. Enver Ziya Karal'a göre, Lütfi tarihinde sayım sonucunun 5 milyona yakın olduğu bilgisi yer almaktadır. Karal, a.g.e., s.21.

[3] Cem Behar, *Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu 1500-1927*, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yay., Ankara, 1995, s.XIX.

[4] Resmi Gazete,4 Ağustos 1926, No:893, Sayı:438.

[5] "Tahrir-i Nüfus", *Vakit,* 12 Mayıs 1926, s.1.

[6] Cumhuriyet döneminde Merkezi İstatistik Dairesi adıyla ve 3517 sayılı kanunla Merkezi İstatistik Dairesi Hakkındaki Talimatnamenin Meriyetine Vaz'ına Dair kararname ile kuruldu. Merkezi İstatistik Dairesi, 1930 yılında İstatistik Umum Müdürlüğü adını aldı. 1962 yılında *Devlet İstatistik Enstitüsü* adını aldı. Kurum, 18 Kasım 2005 tarihinden itibaren de *Türkiye İstatistik Kurumu* olarak faaliyetini sürdürmektedir.

[7] Hakimiyet-i Milliye, 27 Ekim 1927.

Sakın unutmayınız! başlığı altında ertesi gün yapılacak nüfus sayımını anımsatmakta, sayım günü dükkânların kapalı olacağını, halkın gereksinimlerini önceden karşılaması gerektiğini belirtmekte, sayım günü gazete çıkarmayacaklarını duyurmaktaydı. 29 Ekim 1927 tarihli *Cumhuriyet* ise, "*Dün bütün memleket baştan aşağı sükûn içinde idi. Sabahtan gece yarılarına kadar her vilayette, her kazada, her köyde genel nüfus sayımı yapıldı. Herkes evine kapandı*" manşeti ile hem sayımın sorunsuz yapıldığını haber vermekte hem de Cumhuriyet'in ilanının 4. yıldönümü nedeniyle halkın Cumhuriyet Bayramı'nı kutlamaktaydı. Yapılan bu ilk sayım ile yalnız Türkiye nüfusu[8] belirlenmedi. Sayım öncesinde oluşturulan bina cetvelleriyle ülke çapındaki konut ve iş yeri sayısı, bunların dağılımı kayıt altına alındı. Bu sayede savaş sonrasındaki nüfus hareketlerinin yerleşim üzerindeki etkileri bir ölçüde ortaya çıkarıldı.[9]

4 Ağustos 1926 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 893 numaralı Kanun gereğince genel nüfus sayımına hazırlık amacıyla 1 Ekim 1926'da Sivas'ta, 14 Ocak 1927'de Ankara'da, 29 Şubat 1927'de Mersin'de, 12 Nisan 1927'de Tekirdağ'da, 22 Nisan 1927'de Ödemiş kazası ve bu kazaya bağlı 4 köyde tecrübe amaçlı nüfus sayımı yapılması uygun görülmüştü. Ankara'nın tecrübe amaçlı nüfus sayımı kapsamına alınmış olması tesadüf değildi. Anadolu'nun ortasında büyük bir köy görünümünde olan Ankara, 13 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti ilan edilmişti. Ankara nüfusu ile ilgili çok sayıda tutarsız tahmin vardı. Uluslararası basın mevcut haliyle Ankara'nın Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olmaya layık bir şehir olmadığı yönünde haberler yapmakta, Türkiye'ye yönelik karalama kampanyası yürütmekteydi. 1927 yılında bir Fransız mecmuasında yer alan *Ankara* başlıklı makalede, Anadolu yaylalarının ortasında kuru, çıplak bir arazide yer alan Ankara'nın, aralarında seyrek görülen birkaç yeni bina dışında yüzlerce harap binayı barındırdığından söz edilmekte, Ankara'nın bu haliyle bir hükümet merkezi olmaya layık olmadığı imasında bulunulmaktaydı. Bu eleştiriye karşı çıkan *Hayat Mecmuası*, Roma nasıl bir günde inşa edilmemişse, Ankara'nın da bir günde inşa edilmesinin mümkün olamayacağını belirtmekte, ancak Ankara'nın çok kısa sürede gelişme göstereceğini, bunun işaretlerinin daha şimdiden görülmeye başlandığını vurgulamaktaydı.[10] Bu yüzden Ankara'nın genel nüfus sayımı öncesinde tecrübe amaçlı sayım yapılacak pilot bölgelerden biri olarak seçilmiş olması önemliydi. Tecrübe amaçlı nüfus sayımı sayesinde hem Ankara nüfusuna ilişkin sağlam bir tahmin yapılması olanağı sağlanacak hem de genel nüfus sayımına hazırlık amaçlı bir öncalışma yapılmış olacaktı.

Tecrübe amaçlı Ankara nüfus sayımı öncesinde tüm okullarda sayıma ilişkin verilecek dersler planlandı. Öğretmen, öğrenci ve memurlar sayım memuru olarak görevlendirildi. Görevliler gittikleri yerlerde hane numarası, ailenin şöhret ve adı, cinsiyeti, doğum tarihi, doğum yeri, medeni durumu, anadili, daimi ikametgâhı, nüfus kütüğüne yazıldığı mahallin kazası, köyü, sokağı, hane numarası, meslek ve zanaatı, tabiiyeti, okur-yazarlık durumu, dini gibi sorulara yanıt arayacaklardı. Sayımın gerçeğe uygun ve hatasız yapılabilmesi için de evlere Numrotaj sistemiyle numara verildi.

14 Ocak 1927 tarihinde yapılan tecrübe amaçlı nüfus sayımı sonucunda Ankara'da 10.993 adet mesken ve işyeri olduğu saptandı. Bu sonuç Ankara'daki bina sayısının tahmininde yabancı basının, özellikle de Fransız basınının büyük bir yanılgıya düştüğünü ortaya koymaktaydı.

Tecrübe amaçlı sayım sonucunda Ankara nüfusu, 35.757 erkek, 22.006 kadın olmak üzere toplam 57.763 olarak sayıldı. 28 Ekim 1927'de yapılan genel nüfus sayımında ise Ankara nüfusu 65. 506 erkek, 42.075 kadın olmak üzere toplam 107.581 kişi olarak sayılacaktı.[11] Tecrübe amaçlı sayımda bir kısım binalara numara konulması unutulduğu için halkın % 10'unun sayılamadığı kabul edilmekteydi. Ancak dokuz ay arayla yapılan iki sayımda Ankara'da nüfus açısından ciddi bir fark ortaya çıkmıştı. Bu fark; ya sayılamayan nüfusun % 10'un da üstünde olduğunu ya da başkent yapılması nedeniyle Ankara'nın bir cazibe merkezi haline geldiğini göstermekteydi.

Merkezi İstatistik Dairesi Başkanı Prof. Dr.Camille Jacquart, tecrübe amaçlı Ankara nüfus sayımı sonuçlarını değerlendirdiği *Ankara Nüfus Tahririnin Verdiği Dersler* başlıklı makalesinde Ankara nüfusunu; memurların, askerlerin ve şehrin inşası için gelen işçilerin oluşturduğuna vurgu yapmaktaydı. 1927 yılı Ankara'sının bir memur şehri görüntüsü verdiğini vurgulayan Prof. Dr. Camille Jacquart'a göre, Ankara'nın nüfus açısından gelişebilmesi için ekonomik koşullarının iyileştirilmesi, insanların daha sağlıklı koşullarda yaşayacağı evler yapılması, gıda, özellikle de içme suyu sorununun çözüme kavuşturulması gerekirdi. Prof. Dr. Jacquart, bunların yapılmaması halinde Ankara'nın nüfus itibariyle gelişemeyeceği, bir memur şehri olma özelliğini devam ettireceği görüşündeydi.[12]

Tecrübe amaçlı sayım sonucunda Ankara nüfusunun doğumların, ölümlerden fazla olması suretiyle dengeli bir biçimde değil de, olgun yaştaki kimselerin,

[8] 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında Türkiye nüfusu 6.563.879 erkek, 7.084.361 kadın olmak üzere 13.648.240 çıkmıştı. *1935 Genel Nüfus Sayımı,* Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü Yay., 1935, Ankara, s.4.

[9] Aytül Tamer-Alanur Caylin Bozbeyoğlu, "1927 Nüfus Sayımının Türkiye'de Ulus-Devlet İnşasındaki Yeri: Basında Yansımalar", *Nüfus Bilim Dergisi, Türkish Journal of Population Studies,* Sayı:26, 2004, s.77.

[10] "Ankara Nüfus Tahririnin Verdiği Dersler", *Hayat Mecmuası*, 1927, Sayı:23, s.17.

[11] *1929 Umumi Nüfus Tahriri*, Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü 28 Ekim 1927, Ankara, s.11.

[12] Camille Jacquart, "Ankara Nüfus Tahririnin Verdiği Dersler", *Hayat Mecmuası*,1927, Sayı: 24, C.I, s.14.

özellikle erkeklerin şehre gelip yerleşmeleri sayesinde teşekkül ettiği sonucuna varıldı. Savaş sonrası olması nedeniyle Türkiye genelinde kadın nüfus, erkek nüfustan fazlaydı. Bu fazlalık 100 erkeğe karşı 105-110 kadın nispetindeydi. Ancak Ankara'da erkek nüfus, kadın nüfustan 13.751 kişi fazla çıkmıştı. Yani Ankara'da 100 erkeğe karşın 61 kadın vardı. Sayım sonucunda Ankara'da eşi yanında bulunmayan erkek sayısının fazlalığı göze çarpmaktaydı. 17.665 evli erkeğe karşın, 9.487 evli kadın sayılmıştı. Yani sayım sırasında eşi yanında bulunmayan 8.178 evli erkek vardı. Bunların 5.672'sini askeri camiaya mensup olanlarla inşaatlarda çalışmak üzere şehre gelenler oluşturmaktaydı. Bu rakamlar, görevi nedeniyle Ankara'ya gelmiş olan memur ve işçilerin yaşam koşullarını görmeden ailelerini yanlarında getirmedikleri kanaatini güçlendirmekteydi.

Tecrübe amaçlı nüfus sayımı verileri, Ankara'da nüfusun yaş itibariyle de dengesizlik gösterdiğini ortaya koymaktaydı. Normal şartlarda çocuklar genel nüfusun % 33'ünü, yetişkinler % 40'ını, ihtiyarlar % 27'sini oluştururken, Ankara'da 19-20 yaş arasındaki genç nüfus, genel nüfusun % 57'sini oluşturmaktaydı.[13]

Tecrübe amaçlı sayım sonucunda, Ankara'da okuma-yazma bilen erkek sayısı 15.226, bilmeyenlerin sayısı 20.531 olarak çıkmıştı. Kadınlarda okuma-yazma bilen sayısı 5.193, bilmeyen sayısı ise 16.813 idi. Bu tablo doğrultusunda erkeklerde okur-yazar oranı % 42.5, kadınlarda okur-yazar oranı % 23 olarak belirlenmişti.

Tecrübe amaçlı nüfus sayımı sonucunda Ankara'da 56.434 Türk, 659 Macar, 140 Bulgar, 105 Alman, 83 İtalyan, 79 Avusturya, 73 İran, 63 Arnavut, 49 Çekoslovak, 22 Rus, diğer devletler uyruğuna bağlı da 29 kişinin yaşamakta olduğu sayılmıştı. Bu rakamlar Ankara nüfusunda yabancı etkisinin çok az olduğunu, ancak genç Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda dünyanın hemen her ülkesinden insanın Ankara'da bulunduğunu göstermekteydi. Çeşitli nedenlerle Ankara'da yaşamakta olan bu yabancılar genel nüfusun % 2'sini oluşturmaktaydı. Bu verilerden hareketle genç Cumhuriyetin temel taşını Türk unsurun oluşturduğu görülmekteydi. Bir başka anlatım ile Ankara, dünyanın en az nüfusa sahip başkentlerinden biri olmasına karşın, nüfusu açısından en ulusal olma özelliği taşımaktaydı.

Tecrübe amaçlı sayım sonuçları Ankara'da yaşayan nüfusun 55.016'sının Türkçe, 557'sinin Macarca, 333'ünün Romence, 203'ünün Almanca, 178'inin Kürtçe, 176'sının Arnavutça, 99'unun İtalyanca, 159'unun Bulgarca, 80'inin Boşnakça, 41'inin Rusça, 29'unun Rumca, 37'sinin Fransızca, 23'ünün Çekçe, 22'sinin Tatarca, 64'ünün de diğer dillerden birini bildiğini ortaya koymaktaydı. Ankara'da ana dili itibariyle Türkçe dışında dilleri konuşan nüfus, genel nüfusun ancak % 5'ini oluşturmaktaydı.

[13] Jacquart, a.g.m.,s.15.

Dini inanç açısından; Ankara'da yaşayan nüfusun 54.606'sının Müslüman, 1620'sinin Hıristiyan, 730'unun Musevi oldukları belirlenmişti. Bu verilere göre, Ankara'da İslam dini dışında bir dini inanca mensup olanlar, genel nüfus içinde çok az bir yer işgal etmekteydi.

Ankara tecrübe amaçlı nüfus sayımı sayesinde, 28 Ekim 1927 tarihinde yapılacak olan ilk genel nüfus sayımında hata payı azaltıldı. Tecrübe amaçlı Ankara nüfus sayımında sayım memurlarının görev yaptığı bölgeler arasında eşitsizlik olduğu görülmüş, bazı memurlar 200, bazıları da bu rakamın üstünde nüfus saymak zorunda kalmışlardı. Bu yüzden de sayım işlemi kimi yerlerde gece 23.00' te tamamlanabilmişti. Bu tecrübeden hareketle 28 Ekim 1927 genel nüfus sayımında bina sayısına göre değil de, oturan aile ve nüfus yoğunluğuna göre bölge saptaması yapılması yoluna gidildi. Kalabalık bölgelere daha fazla sayım memuru gönderildi. Ayrıca Ankara tecrübe amaçlı nüfus sayımında Belediye ile Valilik arasında yaşanan iletişimsizlik yüzünden numara verme işleminin kötü yapıldığı, bu nedenle sayım memurlarının hata yaparak nüfusu eksik saydığı fark edildiği için genel nüfus sayımında bu iletişim hatası giderildi. Kısacası tecrübe amaçlı sayımlar sayesinde genç Türkiye Cumhuriyeti, 1927 yılında ilk kez yapacağı genel nüfus sayımına ciddi bir hazırlık yapma olanağı bulmuş oldu.

Ankara Nüfus Tahririnin (Nüfus Sayımı) Verdiği Dersler-Hayat Mecmuası

ATATÜRK'Ü OKUMANIN EDEBİYATÇA BİR YOLU

Barış DİNÇER*

Bu yazımda Türk Edebiyatının önde gelen birkaç isminin, İstiklâl Harbimizin Başkomutanı ve ülkemizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk hakkındaki düşüncelerini alıntılardan yararlanarak değerlendireceğim. Önde gelen Türk Edebiyatçılarını sırayla alt başlıklar içinde yazacağım. Falih Rıfkı Atay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Atilla İlhan ve Şevket Süreyya Aydemir gibi Atatürk hakkındaki düşünceleri toplum içinde bilinen, Atatürk üzerine yazdıkları ile tanınan edebiyatçılara değinmek yerine; düşüncelerinin toplum içinde pek de bilinmediği edebiyatçılardan birkaçına değineceğim.

Aziz Nesin

Türk Edebiyatının önde gelen isimlerinden olan Aziz Nesin sosyal medyada Atatürk karşıtı kimselerce Atatürk'e saldırmak amacıyla sıklıkla kullanılmaktadır. Bu durum sosyal medyada Aziz Nesin'in Atatürk karşıtı olarak anlaşılmasına neden olabilmektedir. Fakat işin aslı öyle değildir. Gelin Aziz Nesin'in Atatürk hakkında söylediklerine kendi yazdıkları üzerinden bakalım:

Aziz Nesin, Atatürk'ün tarihimizde çok önemli bir yere sahip olduğunu ve bunu inkâr etmeye kalkmanın kandırılmışlık, bilgisizlik ya da ihanet olduğunu düşünmektedir: *"Atatürk'e çok büyük saygım var. Onun tarihimizdeki büyük değerini inkâr etmeye kalkmak ya kandırılmışlık ya bilgisizlik ya da hainliktir. Kemalist değilim, Atatürkçü de değilim. Ama bugünkü Türkiye ortam ve koşullarında Atatürkçülüğün bile bir ilericilik aşaması olduğuna inanıyorum."* [1] Aziz Nesin'in "Kemalist değilim, Atatürkçü de değilim" demesinin nedeni bu kavramları bir doktrin olarak görmesi ve bunun Atatürk İlke ve İnkılaplarına aykırı olduğunu düşünmesi ile ilgilidir. Kendisi Atatürk'ün getirdiği yeniliklere ve ilkelerine hayranlık beslemekle birlikte, Atatürk'ün bir doktrin insanı olmadığını düşündüğü için bu sözleri söylemiştir.[2] Yazının devamında her kesimin farklı bir Atatürkçülük/Kemalizm algısı olduğuna dikkat çeker.

Daha sonrasında kendisi Atatürk İlkeleri denilen kavramı şu şekilde açıklar: *"Bana göre Atatürk İlkeleri denilen kavram, aydınlanma ve çağdaşlaşma yolunda, günün güncel koşullarına göre değişen ve hepsi de Türkiye insanlarının yararına olan uygulamalar toplamıdır. Ama bu, yararcı (pragmatik) bir eklektizmdir, doktrin değildir."*[3]

Sait Faik Abasıyanık

1906 doğumlu olup İstiklâl Harbine ve erken Cumhuriyet dönemine yakından şahitlik etmiş olan Sait Faik'in Atatürk hakkındaki düşünceleri kanaatimce dikkate değer düşüncelerdir. Bu düşüncelerini yazarken bile edebi yönünden ödün vermemiştir Sait Faik şöyle der: *"Atatürk canlıdır. Atatürk muhakkak aramızdadır. Yazı yazan muharrir, ilim yapan talebe, köylü çocuğu ve onu okutan öğretmen, vatan sınırını koruyan er, toprağı süren çiftçi, deri yapan amele... birer Atatürk'tür. Hepimize kim olduğumuzu, dünya yüzü insanları içinde bizim de vatanımızın ve dünyanın selameti dahilinde düşünmeye hakkımız olduğunu, bunun için de hiçbir şeyden çekinmemek lazım geldiğini, en ümitsiz anda hayalden bile ötelere geçen şeyleri hakikat yapabilmek için insana ve millete bakmanın kâfi olduğunu bize öğreten adam odur."* [4] Kısaca söylemek gerekirse Sait Faik'e göre Atatürk, Türk milletinin kafasıdır, beynidir.

Sait Faik'in bu düşünceleri, Atatürk'ün kendi sözleriyle de dikkat çekici biçimde örtüşür. Atatürk bir konuşmasında iki Mustafa Kemal'den söz eder. Bunlardan birini "fert olan, fâni olan Mustafa Kemal" olarak tanımlarken, ikincisi için *"Ben diye bahsedemem. Ondan ancak 'Biz' diye bahsedebilirim."* der. Bu ikinci Mustafa Kemal'i ise memleketin her köşesinde çalışan köylüler, aydınlar, vatansever ve milliyetperver yurttaşlar olarak tarif eder. Ardından *"O Mustafa Kemal ölmez. O, Türk milletinin ihtiyaçları ile beraber, gitgide uyanan şuuru ile beraber, tekâmül ede ede [gelişerek] ebedi olarak yaşayacaktır."* sözlerini söyler.[5] Biri *"O Mustafa Kemal, yani sizler"* derken, diğeri yazardan öğrenciye, öğretmenden askere, çiftçiden işçiye kadar toplumu oluşturan insanları *"birer Atatürk"* olarak görür. İkisinde de Atatürk yalnızca bir kişi değildir. Milletin içinde yaşamaya devam eden bir düşünce ve çalışma biçimidir. Atatürk'ün *"Ebedi Mustafa Kemal"* dediğini, Sait Faik yıllar sonra başka sözcüklerle) *"Atatürk canlıdır, Atatürk muhakkak aramızdadır."* diyerek anlatmış gibidir.

Orhan Rahmi Gökçe

Orhan Rahmi de aynı Sait Faik Abasıyanık gibi Cumhuriyet döneminin önde gelen edebiyatçılarından biridir. Cumhuriyet dönemine tanıklık etmiş olması dolayısıyla düşünceleri ayrı bir önem taşımaktadır.

Büyük edebiyatçımız 1938 yılında Atatürk'ün ölümü üzerine bir şiir yazar. İki kıtadan (dörtlükten) oluşan şiirin ilk kıtası Orhan Rahmi'nin Atatürk hakkındaki düşüncelerini yansıtmaktadır.[6] Şiirin *"Altın başının aksi ufuktan ötelerde;"* sözleriyle başlayan dizesine göre, Atatürk'ün bıraktığı iz, eser ve etki o kadar parlak ve değerlidir ki (altın), bu iz zamanın ve mekânın ötesindedir. Atatürk'ün ölümü fiziksel ölümün ötesinde, manevi varlığının ve ideallerinin ulaşılmaz bir yükseklikte, geleceğe doğru uzandığını vurgular. Bu, bir nevi ilahlaştırma değil, yüceltmedir. Şiir literatürüne göre bu tip yüceltmeler normaldir. *Epik* ve

* Yeditepe Üniversitesi, Tarih Bölümü Lisans Öğrencisi.

[1] Aziz Nesin, *Yokuşun Başı: Böyle Gelmiş Böyle Gitmez II*, İstanbul, Nesin Yayınevi, 2011, s.20.

[2] Aziz Nesin, *Laiklik Dincilik ve Atatürkçülük*, İstanbul, Nesin Yayınevi, 2017, s.147.

[3] Nesin, *a.g.e.*, s.148.

[4] Sait Faik Abasıyanık, *Açık Hava Oteli: Konuşmalar Mektuplar*, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1999, s.18.

[5] *"Fani Mustafa Kemal, Ebedi Mustafa Kemal"*, Milliyet, 11 Mayıs 1933.

[6] Orhan Rahmi Gökçe, *Matem*, Anadolu, 15 Kasım 1938, s.4.

lirik şiir türlerinde de sıklıkla rastlanmaktadır. Şiirin ikinci dizesinde ise, *"Ruhun gene dünyaya tebessüm edecektir,"* sözleri matemin ortasında dahi, Atatürk'ün ruhunun umut, inanç ve güven yaydığı düşüncesi vardır. Kurduğu Cumhuriyete ve millete duyduğu güvenden kaynaklanan bu tebessüm, ulusun acısını hafifletir. Ölüm, ruhun enerjisini yok edememiştir. İlk kıtanın üçüncü dizesine göre, Osmanlı İmparatorluğu son dönemlerinde yaşadığı tüm felaketlere rağmen, Türk milleti bu kaçınılmaz yıkılıştan Atatürk öncülüğünde kurtulmuştur. Şiirin *"Irkın o ebedlerle beraber gidecektir"* sözlerinin yer aldığı dördüncü dizesi ise, Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyetin ve milletin geleceğinin sonsuz olduğu inancının en net ifadesidir.

Orhan Veli Kanık

Önde gelen edebiyatçılarımızdan Orhan Veli, Cumhuriyetin kuruluş sürecine şahitlik etmekle kalmamış, 1933 yılında lise öğrencisi iken Atatürk ile tanışma fırsatı bulmuştur. Kendisinin yazıları incelendiği zaman Atatürk devriminin aydınlanmacı ideallerine bağlı olduğu anlaşılır. Yazılarındaki temel kaygı, Atatürk'ün aydınlanmacı, ilerici çizgisinden şaşıldığı ve toplumun belirli kesiminin diğer büyük kesimi kontrol altına aldığı yönündedir.[7]

Yazar, "Bazı Üniversiteli Gençlere" başlıklı yazısında; memleketin bütün insanlıkla beraber daha ileri gitmesini savunmayı, haksızlığa karşı mücadele etmeyi, *"sıkıntı içinde yaşayan köylümüzün kalkındırılmasını ve aydınlığa ulaştırılmasını"* istemenin önemini anlattıktan sonra bunun Atatürk'e bağlı kalınarak başarılacağını *"Memlekete, devrime, Atatürk'e sadık kalmak istiyorsanız başka çıkar yolunuz da yoktur"* sözleriyle açıklar.[8] Yazar başka bir yazısındaysa, Atatürk karşıtlarının yurda faydalı olmadıklarını söyler.[9]

Edebiyatçımızın Atatürk'e bakışı genel olarak aydınlanma ve çağdaşlaşma kavramları üzerinden oluşur. *"Atatürk sadece bu yurdun kurtarıcısı, Cumhuriyet'in kurucusu değildi. Milleti, çağdaş uygarlıklar, Batılı medeniyetleri seviyesine ulaştırmak isteyen bir devrimci idi. En belli başlı işlerinden olan dil devrimi ile din devrimi de bu amaçla girişilmiş hareketlerdendi."*[10] Burada Orhan Veli'nin "Batılı medeniyetler" ifadesini kullanması, Atatürk'ü doğrudan Batıcılık ideolojisi içinde değerlendirdiği anlamına gelmemektedir. Bu ifadeden hareketle söylenebilecek olan, Orhan Veli'nin Atatürk devrimini çağdaşlaşma ve ilerleme amacıyla ilişkilendirdiğidir.

Oktay Akbal

Oktay Akbal, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının en özgün isimlerinden birisidir. Atatürk'e olan bakışı farklı açıdan şekillenir. Oktay Akbal, bir ifadesinde toplumun Atatürk'ten uzaklaştığını düşünür: *"Öyle günler oluyor ki, öyle olaylarla karşılaşıyoruz ki, kişi kendi kendine sormadan edemiyor. Bu ülkede Atatürk diye büyük bir adam gerçekten yaşadı mı? Sanki toplumca bir düş görmüşüz, sonra uyanıvermişiz. Öyle güzel bir düşten sonra uyanmak korkunç bir kâbus. Atatürk bir düş müydü sahi?"*[11] Akbal bu anlatımının ardından toplumun Atatürk'ten uzaklaşmasını gerekçelendirir. Akbal'a göre insanlar Atatürk'ü ve Atatürkçülüğü bir düşünce sistemi ve toplum düzeni olarak değil, bir tören figürü olarak görmektedir: *"Bayramlar, söylevler, törenler, demeçler... Bunlar bir şey değil. Temel sorunlara inmeden, Atatürkçülüğü bir fikir ve inan bütünü, bir öğreti, bir toplum düzeni olarak ele almadan ne dense yararsızdır."*

Atatürk'e yazımda bahsettiğim diğer edebiyatçılardan farklı bakar Oktay Akbal. Bahsettiğimiz diğer edebiyatçılar daha çok "Atatürk ne idi?" sorusuna edebi bir dilde yanıt verirken, Akbal farklı bir bakış açısı katarak "Atatürk'ü anlayabildik mi?" sorusuna cevap verir. Verdiği cevap ise akıllara şu soruyu getirebilir: Acaba biz Atatürk'ü gerçekten hak ettik mi?

Yaşar Nabi Nayır

Yaşar Nabi, Cumhuriyet dönemi Türk Edebiyatının ve yayıncılığının önde gelen adlarından biridir. Türk edebiyat tarihinin en uzun soluklu ve Türk edebiyatı için adeta "okul" görevi görmüş olan Varlık Dergisinin kurucusu olan Yaşar Nabi'ye göre, Atatürk yalnızca bir siyaset adamı değil, aynı zamanda bir düşünce adamıdır. Yaşar Nabi şöyle der: *"Atatürk'le bize gelenlerin en başında insan olmak haysiyeti vardır. ...İlk olarak Atatürk'tür ki, adına ümmet dedikleri ve Tanrı buyruğuna dayanmak iddiasıyla türlü kişilerce yüzyıllardan beri konulmuş yasaların kıl kadar dışına çıkamayan bir halkı eşit, haklı, özgür yurttaşlardan kurulu bir ulus yapma işine girişmiş ve bu yolda hiçbir engelin önünde boyun eğmeyen bir inançla yürümüştür. Kurulu düzeni tümüyle gökten inmiş bir değişmez bütün olarak bilen ve ona karşı gelmeyi rüyasında görse hayra yormayan kişilerden, her iki dünyanın sorunları üzerinde düşünebilen özgür insanlar yaratmak kolay iş değildi. ... Oysa Atatürk, insan aklının zaferine inanıyordu."*[12]

Özetle bu yazıda ele aldığımız edebiyatçıların Atatürk'e bakışları birbirinden farklı noktalarda şekillenmektedir. Aziz Nesin Atatürk'ü aydınlanma ve çağdaşlaşma üzerinden değerlendirirken, Sait Faik O'nu milletin içinde yaşamaya devam eden bir düşünce ve çalışma biçimi olarak görür. Orhan Rahmi Gökçe ve Orhan Veli'nin anlatılarında Atatürk'ün bıraktığı etki ve Cumhuriyet'in çağdaşlaşma ideali öne çıkarken, Oktay Akbal Atatürk'ün toplum tarafından ne ölçüde anlaşıldığını sorgular. Yaşar Nabi Nayır ise Atatürk'ü insan aklına ve özgür düşünceye verdiği önem üzerinden değerlendirir. Bütün bu farklı bakışlar, Atatürk'ün Türk Edebiyatında yalnızca tarihi bir şahsiyet olarak değil, farklı yönleriyle ele alınan bir fikir ve düşünce konusu olarak da yer aldığını göstermektedir.

[7] Taylan Özbay, *Edebiyatımızın Ustalarının Gözünden Atatürk ve Devrimin Yönü*, Ankara, Telgrafhane Yayınları, 1.bas., Şubat 2020, s.78.

[8] Orhan Veli Kanık, *Bindiğimiz Dal*, İstanbul, Can Yayınları, 1982, s.177-178.

[9] Kanık, a.g.e., s.183-184.

[10] Kanık, a.g.e., s.210.

[11] Oktay Akbal, *Atatürk Yaşadı mı?*, İstanbul, Cumhuriyet Kitapları, Haziran 2000, s.12.

[12] Yaşar Nabi Nayır, *Tek Yol Atatürk Yolu*, İstanbul, Varlık Yayınları, Ekim 1981, s.7.

ATATÜRK'ÜN GETİRDİĞİ LAİKLİK *

Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY**

Türkiyemiz, sayıları yüz seksenin üstünde bulunan dünya devletleri arasında kendi kendine yeten yedi sekiz devletten biridir. Yeraltı yerüstü zenginlikleri, deniz ürünleri ve her mevsimde ayrı özellikleri, güzellikleri bulunan iklimi bakımından eşsiz bir bölgede yaşıyoruz. Bir zamanlar dünyanın en güçlü devleti idik, üç kıtada egemenliğimiz sürüyordu. Bize ne oldu ki bu gücümüzü yitirdik durakladık.

Nehirlerimiz, akarsularımız yüzyıllarca boşuna akıp gitmiş, onları enerjiye çevirememiş, susuzluktan çatlayan topraklarımızı sulayamamışız. Maden kömürlerimizi, madenlerimizi işletememişiz. Bunların hepsinin bir tek nedeni var o da cehalettir. Buna bir de dinin yanlış yorumlanması eklenince iş büsbütün ağırlaşmıştır.

Büyük şairimiz M. Akif Ersoy, (safahat) adlı eserinde bu konuda pek çok şiir yazmıştır. Bunlardan şu üç tanesini buraya almaktan geçemiyeceğim:

Ey derd-i cehâlet, sana düşmekle bu millet,
Bir hâle getirdin ki, ne din kaldı, ne nâmus!
Ey sine-i İslâma çöken kapkara kâbus,
Ey hasm-ı hakikî, seni öldürmeli evvel:
Sensin bize düşmanları üstün çıkaran el!

***

Ey millet uyan, cehline kurban gidiyorsun!
İslâmı da "batsın" diye tutmuş gidiyorsun
Allah'tan utan: bari bırak dini elinden...
Gir leş gibi topraklara kendin, gireceksen!
Lakin, ne demek bizleri Allah ile ıskat?
Allah'tan utanmak da olur ilm ile... heyhat

***

Çalış dedikçe şeriat çalışmadın durdun,
Onun hesabına birçok hurafe uydurdun.
Sonunda bir de tevekkül sokuşturup araya,
Zavallı dini çevirdin onunla masakaraya.

Mehmet Âkif ERSOY

Gerçekten okumaya, bilim ve teknik öğrenmeye, çalışmaya büyük önem veren yüce dinimiz yanlış yorumlarla asıl amacından saptırılmış, bir lokma bir hırka felsefesi halka benimsetilerek bilime tekniğe sırt çevrilmiş böylece de biz geri kalmışız batı devletleri dev adımlarla ilerleyip bugünkü aşamaya ulaşmışlardır.

Cumhuriyetten önce eğitim öğretim, sadece dinî bilginler vermeyi amaçlıyordu. Bu nedenle şehir, kasaba ve köylerin her mahallesinde Kur'an okulları vardı. Buralar da bugünkü Kur'an kurslarında olduğu gibi hiç denetlenmiyor, sadece manasını anlamadan Kur'an okutuluyordu. Hesap, genel kültür, yurttaşlık bilgisi gibi şeyler öğretilmiyor, din kurallarının bile hangi nedenlerle buyrulduğu veya yasaklandığı hakkında bir fikir verilmiyor, ezbere ve şekle dayalı bir öğretim uygulanıyordu.

Atatürk, bilim, teknik ve kültür alanlardaki gerilememize neden olan bu cehaleti gidermek için ilk iş olarak 3 Mart 1924 günü, eğitimin birleştirilmesi demek olan "tevhid-i tedrisat" yani dinî ve dünyevî bütün eğitim programlarının devletin bilgili ve ilgili kurullarınca düzenlenmesini ve denetlenmesini sağlayan yasayı yürürlüğe koydu. Bu yasa sıkı sıkıya uygulanırsa gençler arasında düşünce ve görüş ayrılığı, dindar-dinsiz, ilerici gerici sürtüşmesi çok azalır, ortadan bile kalkan.

Öte yandan Osmanlı devleri döneminde hükûmet yönteminin ve yasaların şeriat kurallarına göre düzenlendiği söyleniyordu ama, cumhuriyetin ilanından yıllarca önce devletin birçok işlemlerinde şeriat kuralları ile ilgisi bulunmıyan yöntemler uygulanıyordu. Zaten her işlem ve olay için Kur'an'da ve hadiste hüküm bulmak imkânsızdı. Bu imkânsızlık ve zorunluluklar nedeni ile daha Osmanlı devletinin il sıralarında gelenek, görenek kurallarına başvurulmuş böylece, şeriattan ayrı çok geniş bir örf yasası oluşmuştu.

Bugün şeriat kuralları ile yönetildiği iddia edilen bütün Müslüman devletlerinde -Arap devletleri de dahil- evlenme-boşanma işleri dışındaki bütün işlemler, batıdan alınıp geliştirilen laik yasalarla yürütülmektedir. Ticaret, gümrük, trafik, askerlik, posta, telgraf, bankalar, memurlar, emeklilik yasaları bu cümledendir. Bu müslüman memleketlerde bu yasaları parlamentoları düzenlemekte, hükûmetleri yürütmektedir, yoksa bu hükümler Kur'an-ı Kerim'in neresinde bulunacak?

Osmanlı sultan-halifelerinin dünya işleri hakkında "kavanin-i örfiye" adı altında yayınla-

* Prof.Dr. Neşet ÇAĞATAY, Güncel Konular Üzerine Makaleler, "Türkiye'nin Laikliğe Geçişi", Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994, s.231-235, kitabından alıntıdır.

** Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Profesörü,

dıkları fermanlar için devrin şeyhülislamları verdikleri fetvalarda "şer'î maslahat değildir. Nasıl emredilmişse öyle hareket edilmek lazım gelir" şeklinde bir ifade kullanmışlardır. Bundan da anlaşılacağı gibi, en yüksek dinî makamlar bile Türkiye'de şer'i olmayan yasalarla çözümlenen işleri, yüksek bir devlet görevi, politik bir sorun sayarak onları reddetmemişler, tartışma konusu yapmamışlardır.

Bundan başka şeyhülislamlar "devletçe yapılan bu tür işlemler, kamu yararını gerektiriyorsa, şeriatça da doğru ve geçerlidir." şeklinde fetvalar da vermişlerdir.

Yine Osmanlı halife-sultanları zamanında Avrupa'dan bir sürü yasalar, 1850 yılında ceza ve ticaret yasaları alındı. 1860'da gelişen ve genişleyen ticaret hayatının zorlamasıyla batı örneğine uygun olarak ilk ticaret mahkemeleri kuruldu. 1888 yılında Adliye Bakanlığının bir yazısı ile, şer'î ve nizamî yani dünyevî işlere bakan mahkemelerin görevleri ve görev alanları ayrıldı. İkinci Meşrutiyet'te yani 1908'de devleti laikleştirme gelişmeleri, zamanın icapları çeşitliliği dolayısıyla hızlandı. Şer'iye mahkemeleri Bab-ı meşihatten yani şeyhülislamlıktan alınarak adliye bakanlığına bağlandı.

Yine cumhuriyetten önce 1907 yılında aile hukukunu düzenleyen kanun gücünde bir kararname çıkarıldı. Bu yasa ile çok evliliği kaldırma cesareti gösterilemediyse de kocanın ikinci bir kadınla evlenmesine razı olmayan kadına boşanma isteğinde bulunma hatta, evlenme sırasında tek evliliği şart koşma hakkı tanıyordu. Bu şartlı fakat açık bir tek evlilik yasası idi.

Görülüyor ki bütün bunlar, dinle devlet yönetiminin ayrılması demek olan laikliğin ta kendisi idi ve cumhuriyetten çok önce başlamıştı ama sadece adı konmamıştı. Ulu Önder Gazi M. Kemal Atatürk, bu yarım önlemleri yasalarla düzene koydu; din işlerini yurttaşın vicdanına bıraktı. Devlet işlerini, onların seçtiği milletvekillerinin yaptığı yasalarla yürütülmesini sağladı. Böylece her yurttaş istediği inanca sahip olacak, istediği gibi ibadet edecek, ne o başkalarının inanç ve ibadetine ne de başkaları onun inanç ve ibadetine karışabilecekti. Çünkü laik düzende kimse kimsenin inanç ve ibadetine karışamaz. Kimse kimseye herhangi bir inanç doğrultusunda zorlayamaz. Hangi dinden ve menşeden olursa olsun bütün yurttaşlar dinî duygu, inanç ve ibadet yönlerinden eşit hak ve özgürlüğe sahiptir. Herkes istediği gibi inanır ve ibadet eder ama kimse kimseye, benim gibi inanacaksın, benim gibi ibadet edeceksin diye zorlayamaz, herhangi bir dinin lehinde ya da aleyhin-de propaganda yapamaz. Bu, gerçekte dine aykırılık veya dinsizlik değil tersine, dine kişilik, mü'minin vicdanına özgürlük vermek onun, inandığı dini özgürce ve içtenlikle benimsemesini, ibadetini özgürce yapmasını sağlar.

Laiklik bir yasa konusu değildir, yani T.C. Hükûmeti, laiklik yasası denen bir yasa çıkararak laik olmamıştır. Zaten Osmanlı sultanları zamanında uzun süredir uygulanan, meclislerin yaptığı yasalarla genelleşmesi, bu yasaların geçerliliğinin şeyhülislamlar, müftiler tarafından onaylatılmaması mahkemelerde kadılar değil, daha bilgili ve yetenekli, Hukuk Fakültesi mezunu hâkim ve savcıların görev yapması gibi şeyler laikliği oluşturmuştur... Şimdi, gerçek bu olduğu halde laiklik bizde bazı kişilerce ve çevrelerce dinsizlik gibi gösterilmek istenir. Bunun asıl nedeni yurdumuzda İslâm dininin amacını ve prensiplerini iyi anlıyan sağduyulu kişiler oranının çok düşük olmasıdır. Yurdumuzda çağımızın sosyal, ekonomik ve politik akımlarından, bunların etkilerinden habersiz, ciddî ve bilimsel bir kitap ya da makale okumayan kişiler maalesef pek çoktur.

Laikliğin dinle hiçbir çelişkisi yoktur. Hz. Peygamber hem din lideri hem de devlet başkanı olduğundan, sağlığında dinî inanç ile toplum yönetimine ait kurallar iç içe görünür. Ama dikkatle bakılırsa hiçbir zaman onları birbirine karıştırmadığı anlaşılır. Örneğin bazı kişilerce dinin en önemli bir parçası sayılan halifelik konusunda Kur'an-ı Kerim'de bir hüküm olmadığı gibi Hz. Peygamber de bu hususta açık bir şey söylememiş, kendinden sonraki başkanlarını seçme işini ashaba bırakmıştır.

Çok yararlı ve yüzyıllar boyu çok hayırlı işler görmüş bir kurum ola gelişmiş olmakla birlikte Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde hakkında açık ve kesin bir hüküm bulunmıyan vakıf kuralları, Kur'an'ın açık hükümler getirdiği miras hukukunu altüst etmiş, büyük değişikliklere uğratmıştır.

Bugün, Müslümanlar da dahil dünya devletlerinin yüzde yüze yakınının benimsediği laik düzende kişiler ve toplumlararası ilişkileri dinî kurallar değil, gelenek, görenek, sosyal ve ekonomik kurallar ve yasalar yürütür, yönetir.

İslam dini dogmatik (naklî) değil, aklî bir dindir. Atomun parçalanmasını, insanoğlunun Ay'a ayak basmasını mümkün kılan pozitif bilimleri, kozmoğrafyayı, astronomiyi, fiziği, kimyayı Kur'an'da var sayan bir kişi, İslamiyeti gerçek

yönleriyle kavrayamaz. Kur'an'ı Kerim fizik kimya kitabı değil, insanlık ve ahlak kitabıdır.

Pozitif bilimler sürekli olarak değişir, yeni kurallar, buluşlar ortaya atar. Kur-an'ı Kerim ise genel çizgiler halinde yasaklar, buyruklar koyarak, örneklerle öğütleyerek kişi ve toplum ilişkilerinin moral yapısını kurma amacını güder. Kuralları sonsuza dek değişmez nitelikte olan bir din kitabından yani Kur'an'ı Kerim'den, temeli sürekli değişiklik e düzeltmeye dayanan pozitif bilimleri öğrenmeye çalışmak, dini anlamamak hatta onunla alay etmek, onu hafife almak olur.

Bu tür yanlış düşünce sadece bir fantezi ya da bilgisizlik eseri olarak kalsa, kişiyi ilgilendirir bize ne deyip geçilebilir. Ama Avrupa'da Dünya'yı Güneş Sisteminin ortasında, Güneş'i Ay'ı onun çevresinde döner kabul eden Batlamyos varsayımını çürütüp, bugünki modern astronominin, kozmoğrafyanın temelini kuran Polonyalı bilgin Kopernik'in, yer çekimi kuralını bulan İngiliz bilgini İzak Newton'un, İtalyan bilgini Galile'nin, Alman astronomi bilgini Kepler'in buluşları, o zamanki bilim kurallarını kökten değiştirirken, reformasyon, rönesans, yeni buluşlar Avrupa'da yepyeni bir dünya görüşü oluştururken, buhar ve elektrik güçleri mekaniğe uygulanarak endüstri ve ticaret hızla ilerlerken, matbaa düşün ürünlerini dünyanın dört bir yanına dağıtırken bizdeki medrese uleması bütün bilimlerin Kur'an'dan başka bir yerde bulunamayacağını ilan ediyordu. Madem öyleydi de bu buluşlar neden İslam aleminde olmadı. Her şeyi dine bağlayan bu yanlış anlayış ve tutum, bilimin tekniğin ve matbaanın ülkemize girişini üç yüz yıl geciktirdi.

Din kuralları eskiden Hristiyanlıkta da toplum düzenine egemendi. Reformasyon gelişmelerinden önce onlarda da faiz haramdı, kadın örtünüyordu. Şimdi faiz haram değildir ve kadının uzun manto giymesi başını örtmesi yalnız rahibelerde kalmıştır. Kilise bu din kurallarının uygulanmasının korunup sürdürülmesine bütün gücüyle çalıştı. Bilime, sosyal ve ekonomik gelişmelere karşı çıktı. Kopernik'i, Galile'yi, bilimin gerçeklerini ortaya çıkardı diye ölüme mahkûm etti. Ama zamanın aydınları daha o zamanlar üniversiteler açarak müsbet bilimlerle halkı uyardılar, sağduyuyu toplumda egemen kıldılar. İtalya'nın Bologna şehrinde ilk üniversite 1091 yılında açıldı. Örneğin Fransa'da Paris Üniversitesi on ikinci yüzyılın başlarında, İngiltere'de Oksford (Oxford) Üniversitesi 1133'de Keymbriç (Cambridge) Üniversitesi 1209'da, Almanya'da Haydelberg (Heidelberg) Üniversitesi 1385'de Kiel Üniversitesi 1665'de açıldı. Bunlar modern anlamda üniversitelerdi. Biz de o anlamdaki İstanbul Üniversitesi 1924 yılında açılabildi.

Hele aydınlanma devrinde Moteskiyolar, Volterler, Jan Jak Ruoslar, din ve devlet, devletle halk, eğitim, yasama, yargı ve yürütme konuları üzerinde eski çağlar toplumlarından örnekler vererek yazdıkları önemli ve değerli eserlerin etkisi ile akılcı ve bilimden güç alan görüşler yaygınlaştı. Bilime ve tekniğe hızla yönelindi. Böylece Avrupa ulusları, geri kalmış ulusları ekonomik, politik ve kültürel yönlerden boyundurukları altına aldılar dünya üzerinde geniş sömürge imparatorlukları kurdular.

Laiklik konusunda doğru ve gerçek yargıya varmak için dinin amacını, ana ilkelerini iyi bilmek, geniş kültüre sahip olmak ve bağnazlıktan kurtulmak gerekir. Halk bu yönde eğitilmez, okuma alışkanlığına sahip kılınmazsa onlar, her şeyi dinden sayar, böyle olunca da din ve dünya işinin ayrı düşünülmesi imkânsız olur.

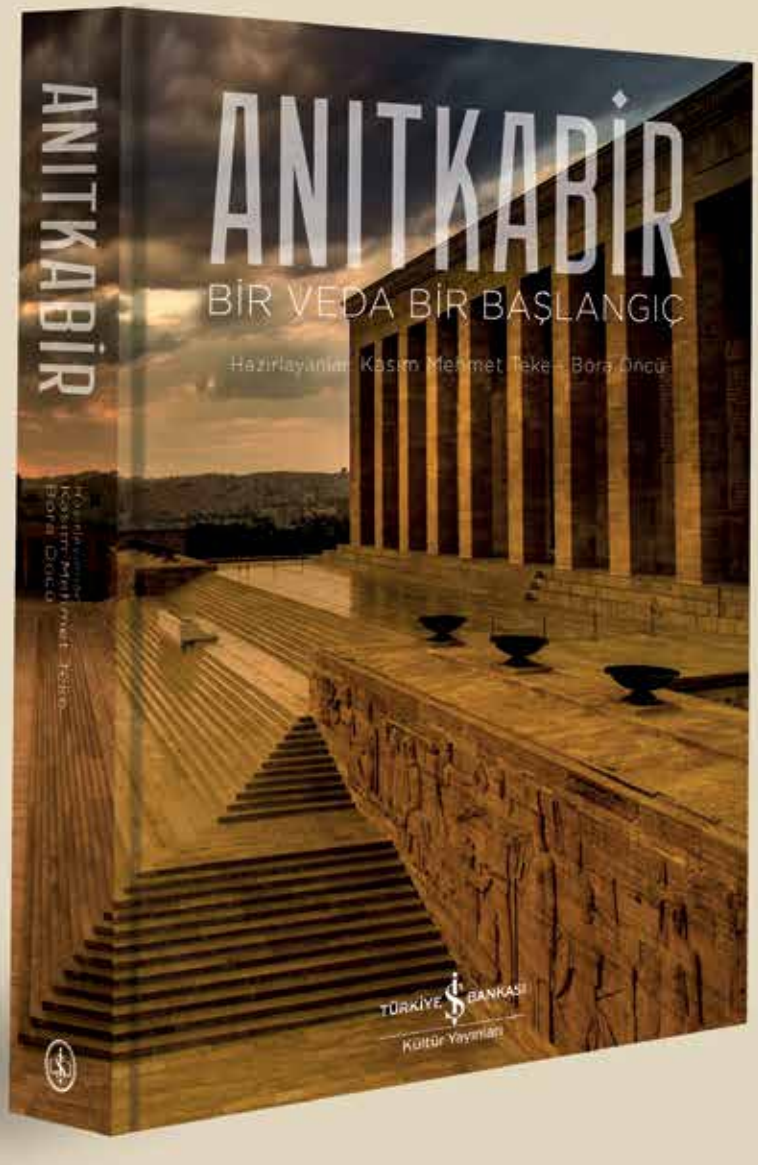
Din, Allah'la kul arasındaki bağ, bir ahlak ve vicdan konusudur. Atatürk'ün gerçekleştirdiği Türk devrimi, dini dünya işlerinden ayırarak pratik yaşantının her zaman değişen gerçeklerini pozitif bilimlere bağlamakla din kurumuna da en büyük saygıyı göstermiştir.

Memleketimizdeki din anlayışındaki çelişkiler, din ile dünya işlerinin birbirine karıştırılmasından ileri gelmektedir. Din işleri, inanç, ibadet, helal ve haramdır. Ötekiler dünya işleridir. Bunları birbirine karıştırmamak gerekir... Bu anlayış dinsizlik demek değil, Tanrı'nın, kulun ve devletin hak ve görevlerini ayırmaktır ki laiklik budur. Her şey din kavramının içine sokulursa çözümlenmesi güç sorunlar doğar. Nitekim bir zamanlar sakal bıyık kesme, pantolon ve ya fes giyme, kravat takma, çatal kaşık kullanma, masada, ayrı kapta yemek yeme, diş doldurtma, kolonya sürme ispirto ocağında yemek pişirme vb. şeyler gibi yiyip içmeye, sağlık işlerine ve giyinmeye karışılmıştır. Bunlar din konuları değil, temizlik, kişinin sağlık ve rahatlığı ile ilgili şeylerdir. Dünya işleri yasalarla düzenlendiği halde din, mezhep ve ibadet özgürlüğünün korunup korunamamadığı birçok Müslüman devletinde mezhep kavgaları toplumu bölüp parçalamakta, birbirine düşman gruplara ayırmaktadır. Yurdumuzda uygulanan laik yönetim bizi bu tür felâketlerden korumuştur. Ulu Önder Gazi M. Kemal Atatürk'e bu bakımdan ne kadar minnettar olsak azdır. Ruhu şad, kabri cennet olsun.

Cumhuriyet'in Hafızası Anıtkabir

Anıtkabir, yalnızca Mustafa Kemal Atatürk'ün ebedi istirahatgâhı değil, tasarımından inşasına, mimarisinden sanat eserlerine kadar her detayı düşünülerek oluşturulmuş görkemli bir yapılar bütünüdür.

Bu kitap, Anıtkabir'in inşa sürecini belgeler ve görseller eşliğinde aktarırken, yapının bölümlerini, mimari özelliklerini, kabartmalarını, heykellerini ve simgesel unsurlarını ayrıntılarıyla tanıtıyor. Zengin görsel malzemesiyle bu özel çalışma, müzede sergilenen Atatürk'e ait kişisel eşyalara, belgelere ve objelere yakından bakma olanağını sunuyor.

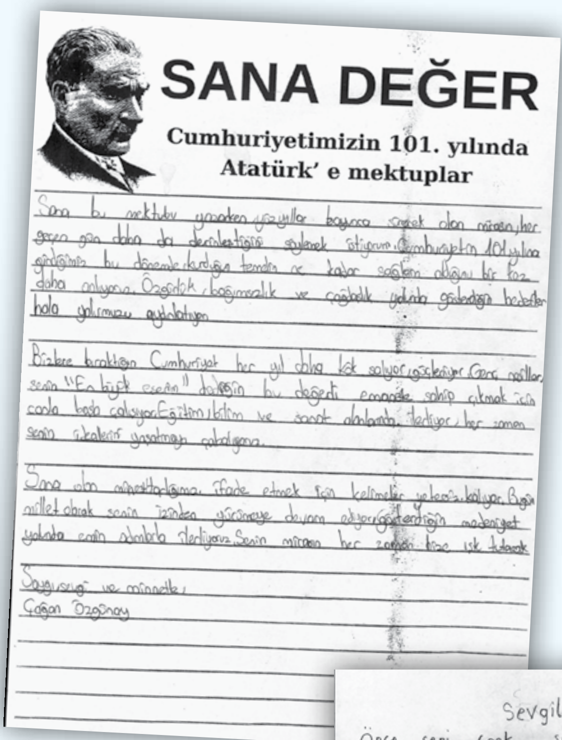

Anıtkabir
Bir Veda Bir Başlangıç
Kasım Mehmet Teke,
Bora Öncü
640 sayfa

Kurucusu olduğumuz Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; Türkiye'yi yeni kitaplarla, okurları yeni dünyalarla tanıştırmaya, okuma sevgisini büyütmeye devam ediyor.

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Türkiye'nin Bankası

iskultur.com.tr facebook.com/iskultur x.com/iskultur instagram.com/isbankasikulturyayinlari

SANA DEĞER

Cumhuriyetimizin 101. yılında
Atatürk' e mektuplar

Sana bu mektubu yazarken yüzyıllar boyunca sürecek olan mirasın, her geçen gün daha da derinleştiğini söylemek istiyorum. Cumhuriyetin 101. yılına girdiğimiz bu dönemde, kurduğun temelin ne kadar sağlam olduğunu bir kez daha anlıyoruz. Özgürlük, bağımsızlık ve çağdaşlık yolunda gösterdiğin hedefler hala yolumuzu aydınlatıyor.

Bizlere bıraktığın Cumhuriyet her yıl daha kök salıyor, güçleniyor. Genç nesiller, senin "En büyük eserim" dediğin bu değeri emanete sahip çıkmak için canla başla çalışıyor. Eğitim, bilim ve sanat alanlarında ilerliyor, her zaman senin ilkelerini yaşatmaya çabalıyoruz.

Sana olan minnettarlığımı ifade etmek için kelimeler yetersiz kalıyor. Bugün millet olarak senin izinden yürümeye devam ediyor, gösterdiğin medeniyet yolunda emin adımlarla ilerliyoruz. Senin mirasın her zaman bize ışık tutacak.

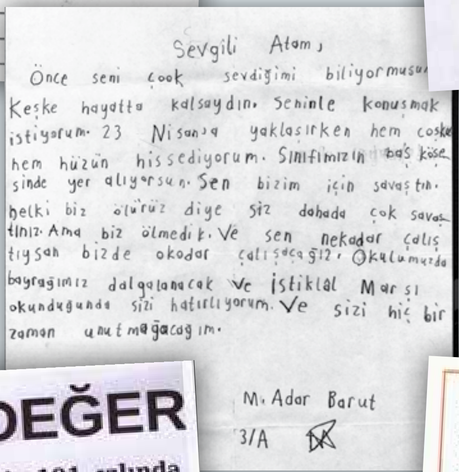
Saygı, sevgi ve minnetle,
Çağan Özgünay

SANA DEĞER

Cumhuriyetimizin 101. yılında
Atatürk' e mektuplar

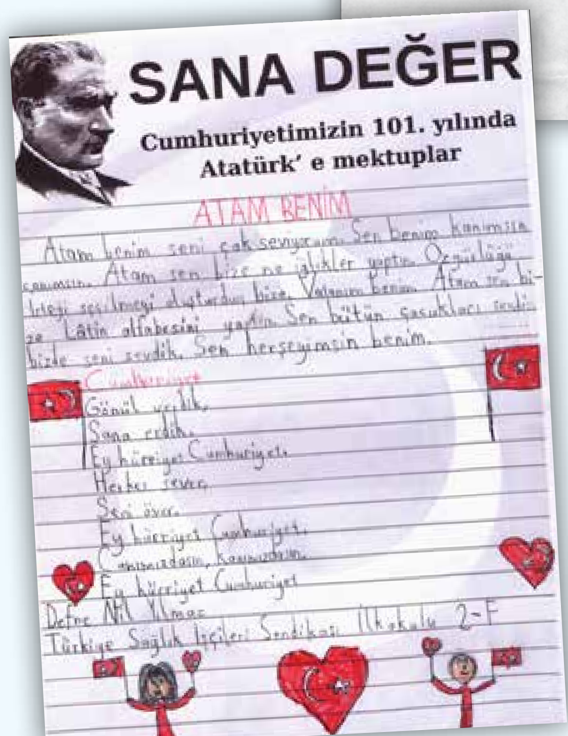
Atatürk'e Mektubum

Sevgili Atam,

Önce seni çook sevdiğimi biliyormusun. Keşke hayatta kalsaydın. Seninle konusmak istiyorum. 23 Nisan'a yaklasırken hem coşku hem hüzün hissediyorum. Sınıfımızın baş köşesinde yer alıyorsun. Sen bizim için savaştın. belki biz ölürüz diye siz dahada çok savaştınız. Ama biz ölmedik. Ve sen nekadar çalıştıysan bizde okodar çalışdıcağız. Okulumuzda bayrağımız dalgalanacak ve İstiklal Marşı okunduğunda sizi hatırlıyorum. Ve sizi hiç bir zaman unutmağacağım.

M. Adar Barut
3/A

SANA DEĞER

Cumhuriyetimizin 101. yılında
Atatürk' e mektuplar

ATAM BENİM

Atam benim seni çok seviyorum. Sen benim kanımsın canımsın. Atam sen bize ne iyilikler yaptın. Özgürlüğe ... Atam sen bilmeyi sevilmeyi duyturdun bize. Vatanım benim. Atam sen bize Latin alfabesini yaptın. Sen bütün çocukları sevdin bizde seni sevdik. Sen herşeyimsin benim.

Cumhuriyet
Gönül verdik,
Sana erdik.
Ey hürriyet Cumhuriyet.
Herkes sever,
Seni över.
Ey hürriyet Cumhuriyet.
Canımızdasın, kanımızdasın.
Ey hürriyet Cumhuriyet

Defne Nil Yılmaz
Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası İlkokulu 2-F

Sevgili Hocamız Atatürk'e

OBJEKTİFE TAKILANLAR

Sümeyye - Samet Ozan GÜLER

Aleyna - Baran SATIŞ

Elif - Kutay MIZRAK

Melisa - Murat YİĞİT

Ümmügül - Umut ULU

Güzel - Cengiz AYYILDIZ

ANITKABİR DERGİSİ'NDE YAYIMLANACAK YAZILARLA İLGİLİ ESASLAR

1. Genel Kurallar:

A. Anıtkabir Dergisi üç ayda bir çıkarılmakta, 750 adet basılmaktadır. Dergide Atatürk ve Anıtkabir başta olmak üzere, Türkiye Cumhuriyeti tarihi ile ilgili ya da ilişkilendirilen araştırma yazıları, makaleler ve şiirlere yer verilmektedir.

B. Yazılar, Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından incelenip yayımlanmaya değer görülürse yine aynı kurul tarafından belirlenecek zamanda yayımlanır. Yayımlanmayan yazılar iade edilmez.

C. Yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

D. Yayın Kurulunca yazılarda düzeltmenin yapılması durumunda yazarın oluru alınır. Eğer yazar olur vermez ise yayımlanmaz.

E. Yazarlar kendilerini tanıtıcı bilgileri (unvan ve görev, kurum, haberleşme adresi, telefon ve belgegeçer numaraları, bir fotoğraf, e-posta adresi) yazılarıyla birlikte Anıtkabir Derneğine gönderirler.

F. Özgün olan ve Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından yayımlanması uygun görülen yazıların sahiplerine 1.500 TL telif ücreti ödenir ve 5 adet dergi ücretsiz olarak gönderilir.

2. Dergide Yayımlanması İstenen Yazılarla İlgili Kurallar:

A. Yazılar A-4 kâğıdının bir yüzüne ve 10 (on) sayfayı geçmeyecek şekilde, bilgisayar ortamında Microsoft Word programında yazılır; posta ya da elektronik posta ile gönderilir.

B. Yazı karakteri arial, başlık 14 punto, metin 12 punto, dipnotlar 8 punto, fotoğraf ve şekiller JPEG formatında, çizelge yazıları 10 punto olarak yazılır. Makalenin konusu ile ilgili varsa belge ve fotoğrafların asılları yazara geri verilmek üzere posta ile gönderilir.

C. Metinde satır aralığı tek, paragraf başı boşlukları 0.5, dipnot başlangıçları 0.5 olarak düzenlenir.

D. Makale içindeki ana başlıklar metnin yazıldığı puntoda, boşluk bırakılmadan, koyu ve küçük harflerle yazılır.

E. Dipnotlar aynı sayfa altında verilir. Kitap ve makaleler dipnotlarda şu şekilde gösterilir;

(1) Kitap

Yazarın adı ve soyadı, kitabın adı (*italik yazılmalıdır*), varsa cilt numarası, varsa baskı numarası, basıldığı kent, basan kurum ya da basımevi / yayınevi, basıldığı tarih, sayfa numarası. (Ör. Falih Rıfkı Atay, *Çankaya*, İstanbul, Bateş Yayınları, 1980, s. 30.)

(2) Makale

Yazarın adı ve soyadı, tırnak işaretleri içerisinde makalenin başlığı, makalenin yayımlandığı derginin adı (italik yazılmalıdır), büyük romen rakamlarıyla cilt numarası, dergi numarası, parantez içinde derginin tarihi, sayfa numarası. (Ör. Fuat Pekin, "Atatürk ve Lyautey", *Belleten*, C. XX, No. 80 Ekim 1956, s. 634.)

F. Sayfaların altında sayfa numaraları verilir.

G. Kısaltma kullanılacaksa; metinde ilk geçtiği yerde ve bir kez olmak üzere kısaltmanın açık ve tam anlatımı yazılır ve kısaltma parantez içerisinde belirtilir. Ör. Türk Dil Kurumu (TDK).

H. Yazar adı ve soyadı yazının ilk sayfasının sağ üst köşesine italik, koyu 12 punto ile yazılır ve yanına (*) işareti konulur, unvan ve görev yeri (*) işareti ile dipnotta belirtilir.

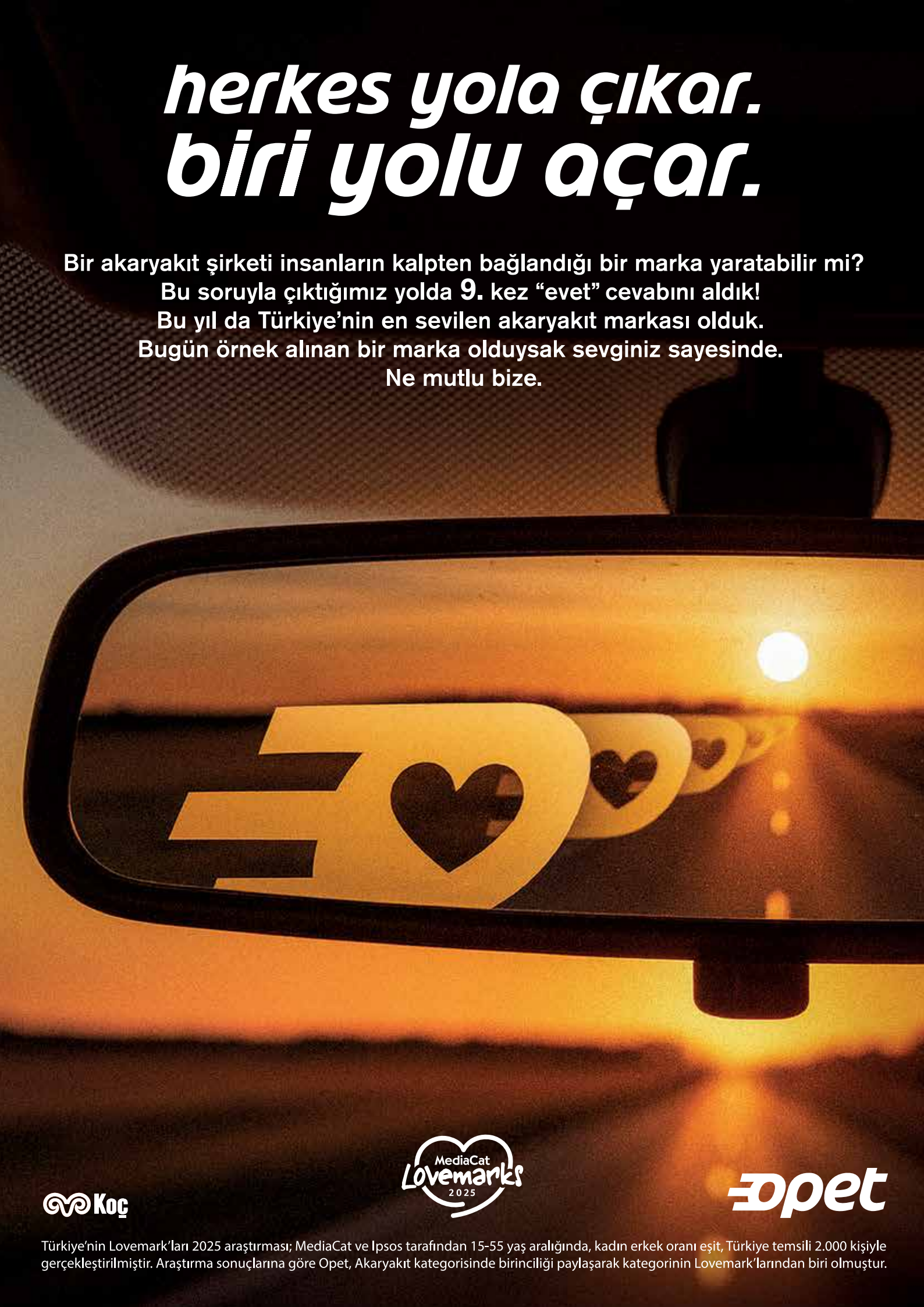
-oOo-

ANITKABİR DERNEĞİ
RESMİ İNTERNET SİTESİ

ONLINE ALIŞVERİŞ
www.anitkabir.com.tr

Anıtkabir ve Atatürk temalı hatıralık ürünleri alabileceğiniz güvenilir adres

herkes yola çıkar.
biri yolu açar.
Bir akaryakıt şirketi insanların kalpten bağlandığı bir marka yaratabilir mi?
Bu soruyla çıktığımız yolda 9. kez "evet" cevabını aldık!
Bu yıl da Türkiye'nin en sevilen akaryakıt markası olduk.
Bugün örnek alınan bir marka olduysak sevginiz sayesinde.
Ne mutlu bize.
Koç
MediaCat Lovemarks 2025
opet
Türkiye'nin Lovemark'ları 2025 araştırması; MediaCat ve Ipsos tarafından 15-55 yaş aralığında, kadın erkek oranı eşit, Türkiye temsili 2.000 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Opet, Akaryakıt kategorisinde birinciliği paylaşarak kategorinin Lovemark'larından biri olmuştur.